

De samenstelling van het gezin

Gezinnen in Vlaanderen over hoe het gezin er uit ziet, wie bij het gezin hoort, waar gezinsleden wonen, over hun kinderwens en wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin.

Auteur: Veerle Audenaert (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin)

1 INLEIDING

De laatste decennia zijn de gezinnen in Vlaanderen sterk geëvolueerd. In de jaren '50 was het kerngezin met duidelijk onderscheiden en ongelijke rollen voor mannen en vrouwen (de buitenshuis werkende vader en een moeder aan de haard) en met thuiswonende kinderen het 'normale' beeld. Dit beeld hebben we, door de toenemende individualisering en de toenemende gelijkheid van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt, moeten loslaten. En, waar men in de jaren '70 nog sprak van het gezin als de hoeksteen van de samenleving, spreekt men nu van een steeds toenemende diversiteit aan gezinsvormen (Beck-Gernsheim, 2002). Maar neemt deze diversiteit echt zo'n vlucht vooruit? Of hebben we, zoals Schaafsma (2017) het zo mooi formuleert, afscheid moeten nemen van een bepaalde versie van het kostwinnergezin, namelijk het autoritaire gezin met vader aan het hoofd en vaste, ondergeschikte posities en rollen voor vrouwen en kinderen? Op basis van gegevens van het Rijksregister stelt Lodewijckx immers dat het kerngezin, dat bestaat uit man, vrouw en kind(eren), hoewel het aan belang inboet, in Vlaanderen nog steeds de meest voorkomende gezinsvorm is (Lodewijckx, 2014).

Een uitvoerig overzicht van de evolutie in huishoudens in Vlaanderen sinds de jaren '70 werd in 2017 opgemaakt door Lodewijckx en Luyten. De voornaamste vaststellingen daarin zijn – en we beperken ons niet tot de evoluties in huishoudens met kinderen:

- huishoudens worden kleiner, van 3,2 huishoudleden in 1970 naar 2,3 in 2016;
- een spectaculaire toename van éénpersoonshuishoudens: tussen 1970 en 2016 nam het aantal éénpersoonshuishoudens toe met een factor 3,58;
- een continue toename van het aandeel alleenwonenden als gevolg van het ontbinden van relaties en de vergrijzing: in 1970 was 14% van de private huishoudens een alleenwonende, in 2016 is dit 31%;

- in 1970 was het gehuwde paar met thuiswonende kinderen het belangrijkste huishoudtype: het aandeel daalt van 49% in 1970 tot 23% in 2016;
- de opkomst van het gehuwd paar met partners van hetzelfde geslacht (mogelijk sinds 2003): anno 2016 vormen ze 0,25% van alle huishoudens;
- een sterke toename (met factor 11,9) van het aantal ongehuwde paren met kinderen vanaf de jaren '90, eerst als voorbereiding op het huwelijk, later als permanente gezinsvorm;
- een toename van het aantal alleenstaande ouders, van 5% in 1970 tot 8% in 2016;
- een daling van het aantal gehuwde paren met kinderen jonger dan 25 jaar en een stijging van het aantal gehuwde paren met uitsluitend kinderen ouder dan 25 jaar (door het steeds later uit huis gaan van jongeren).

Cijfers op basis van gegevens van het Rijksregister hebben echter ook hun beperkingen (Lodewijckx & Luyten, 2017). De gegevens geven de *officiële woonsituatie* weer zoals geregistreerd in de bevolkingsregisters. Die kunnen afwijken van de feitelijke situatie (Lodewijckx & Deboosere, 2011). Met de gezinsenquête wilden we, aan de hand van enquêtegegevens dieper ingaan op de actuele tendensen in het gezinsleven en *het perspectief van gezinnen zelf* beter in beeld brengen.

Wie behoort volgens u tot uw gezin? Waar wonen deze gezinsleden? Hoe is uw gezin dan samengesteld? Komt de gezinssamenstelling zoals respondenten die zelf ervaren wel overeen met hoe de overheid dit registreert? Hoeveel (nieuw) samengestelde gezinnen zijn er in Vlaanderen? Hebben gezinnen met kinderen nog een kindervens? Hoe tevreden bent u met de samenstelling van uw gezin? En welke zaken had u liever anders gezien? Dit zijn enkele van de vragen waarop deze bijdrage uit de gezinsenquête een antwoord wilt geven.

Leeswijzer

Voor de gezinsenquête schreven we een steekproef aan van personen ouder dan 18 jaar met minstens één kind jonger dan 25 jaar en woonachtig in het Vlaamse of Brusselse Hoofdstedelijk Gewest¹. Zij werden at random uitgeloot door het Rijksregister uit de bevolkingsregisters. In de gezinsenquête werd aan beide partners gevraagd om een vragenboekje in te vullen. We beperken ons in deze bijdrage met een eerste verwerking van de gegevens tot de verkregen informatie uit het vragenboekje ingevuld door de aangeschreven personen (en niet het vragenboekje van de partner). De percentages zijn gewogen percentages zodat ze representatief zijn voor de populatie gezinnen in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (alleen de Nederlandstaligen) met minstens één kind jonger dan 25 jaar (zoals gekend in het Rijksregister) voor de kenmerken geslacht, leeftijd en herkomst. Bij de gewogen percentages geven we – ter informatie – ook telkens het aantal respondenten (niet gewogen *n*) mee waarop de percentages zijn berekend. Verder blijkt ook uit een studie van de respons dat lager opgeleiden en niet-werkenden ondervertegenwoordigd zijn in de gerealiseerde steekproef. Een andere beperking van de gehanteerde werkwijze is dat gescheiden ouders waarvan geen enkel (stief)kind zijn of haar domicilie bij de ouder gevestigd heeft, niet in de steekproef zijn opgenomen, ook al verblijven er één of meerdere kinderen deeltijds bij deze ouder. Aangezien na een scheiding nog vaak de kinderen hun domicilie bij de moeder gevestigd hebben, zijn met name gescheiden vaders ondervertegenwoordigd in de bevolkingsregisters en dus ook in de steekproef. Omdat het Rijksregister aan de hand van domicilie huishoudens opbouwt uit individuele gegevens, is hiervoor vooralsnog geen pasklare oplossing voorhanden. Meer informatie over de onderzoeksopzet is te vinden in het [methodologisch rapport](#) (Audenaert & Stuyck, 2018).

We bekijken een aantal resultaten uit de gezinsenquête naar achtergrondkenmerken van de respondenten (geslacht, leeftijd, herkomst en waar mogelijks relevant ook het opleidingsniveau, al dan niet betaald werk, de woonplaats en religie). Betekenisvolle verbanden tussen twee kenmerken werden veelal getoetst aan de hand van een Rao-Scott Chi-kwadraattoets (2de orde). Deze toets is een variant van de Pearson Chi-kwadraattoets met

¹ Voor inwoners uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest diende de identiteitskaart in het Nederlands te zijn uitgereikt.

een correctie voor het steekproefdesign. Indien de gebruikte toets om statistische redenen hiervan afwijkt, wordt dit telkens duidelijk weergegeven. Het niveau van significantie wordt weergegeven met * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; en *** $p < 0,001$ of wanneer $p > 0,05$ met n.s. (niet significant). Betekenisvolle verbanden tussen twee kenmerken werden telkens bekeken voor mannen en voor vrouwen, en voor de verschillende leeftijdscategorieën. Omdat de gegevens werden verzameld tijdens één enkel bevestigingsmoment en we ons in deze bijdrage hoofdzakelijk beperkten tot een bivariate beschrijving, kunnen we geen uitspraken doen over oorzakelijke verbanden tussen kenmerken van respondenten.

2 WIE HOORT BIJ HET GEZIN?

2.1 SUBJECTIEVE GEZINSSAMENSTELLING

In de gezinsenquête vroegen we naar de *subjectieve of gepercipieerde gezinssamenstelling*. We vroegen immers *'Wie behoort volgens u tot uw gezin?'*. In de bijhorende instructie gaven we mee dat we wilden weten wie de respondent bedoelt met zijn of haar gezin. Het maakt daarbij niet uit of het gezinslid niet (meer) bij de respondent woont, of niet altijd bij de respondent woont. Overleden kinderen en kinderen die men niet (meer) tot het gezin rekent werden hier niet opgenomen en komen later nog aan bod (zie ook verder onder [6.1](#) en [6.2](#) in deze bijdrage).

Het was de eerste keer dat we de samenstelling van het gezin op deze manier bevroegen. Tot nog toe is het gebruikelijk om in sociaalwetenschappelijk onderzoek informatie over het gezin te verzamelen op basis van het concept huishouden. Huishouden wordt dan gedefinieerd als een (economische) eenheid van één of meerdere personen, die op eenzelfde wooneenheid verblijven. De samenstelling van het huishouden wordt dan opgevraagd door het huishouden strikt af te bakken (de persoon moet bijvoorbeeld minimaal x-aantal nachten in het huishouden verblijven). De achterliggende reden voor de nieuwe vraagstelling was dat uit literatuur blijkt dat de gezinssamenstelling van gezinnen de dag van vandaag aan heel wat veranderingen onderhevig is en zeer snel kan veranderen (zie bijvoorbeeld Luyten, Emmery, Pasteels & Geldof, 2015 of Beck-Gernsheim, 2002). Deze dynamieken zorgen er ook voor dat het niet altijd duidelijk is wie tot het gezin behoort. Wie men tot zijn of haar gezin rekent, kan voor elk gezinslid verschillend zijn – denk maar aan nieuw samengestelde gezinnen – al naargelang de eigen voorgeschiedenis in het gezin (Beck-Gernsheim, 2002) en volgens ons ook naargelang het tijdstip waarop men het vraagt.

Naast bovenstaande vraag wie volgens de respondenten zelf tot zijn/haar gezin behoort, vroegen we ook naar een aantal kenmerken van deze gezinsleden (leeftijd, geslacht, verwantschap, waar dit gezinslid zijn of haar domicilie heeft gevestigd, alsook het aantal dagen per week dat het gezinslid bij de respondent verblijft, en ingeval van een tweede verblijfplaats ook waar het gezinslid dan verblijft).

Wie somt men zoal op in de vraag *'Wie behoort volgens u tot uw gezin?'*. De partner: 62,9% noemt zijn/haar echtgeno(o)t(e); 10,5% noemt een partner waarmee men wettelijk samenwoont; 9,3% noemt een partner waarmee men niet wettelijk samenwoont en niet is gehuwd. 17,4% van de respondenten noemt geen partner. Hoewel minimaal in % werd toch dertien keer een ex-partner genoemd (0,5%). De kinderen: 3,3% noemt geen 'eigen kinderen', 96,7% noemt wel eigen kinderen en 6,1% noemt stiefkinderen. Gezinnen met een (of meerdere) adoptiekind(eren) en pleegkind(eren) zijn er wel in de gezinsenquête, maar komen weinig voor (telkens minder dan 1%) (zie tabel 1). Er zijn ook respondenten die een kleinkind noemen, schoonkinderen, ouders, schoonouders, een broer of zus vernoemen (telkens minder dan 1%). Een schoonbroer of schoonzus wordt niet vermeld, drie maal wordt een ander familielid genoemd en vijf maal een andere niet-verwant gezinslid. Voor verdere analyse vatten we deze gezinsleden samen in partners, kinderen en andere gezinsleden.

Tabel 1. Gezinsleden, naar verwantschapsrelatie (percentages, n = 2.644)

Wie hoort volgens u bij uw gezin?		
Partner	echtgeno(o)t(e)	62,9
	partner waarmee men wettelijk samenwoont	10,5
	ongehuwde partner	9,3
	Totaal partner²	82,6
Kinderen	eigen kind(eren)	96,7
	stiefkind(eren)	6,1
	adoptiekind(eren)	0,6
	pleegkind(eren)	0,5
	Totaal kinderen	99,0
Andere gezinsleden	kleinkind(eren)	0,5
	schoonkind(eren)	0,5
	ouder(s)	1,1
	schoonouder(s)	0,3
	broer(s) of zus(sen)	0,1
	ex-partner	0,5
	andere verwant(e)(n)	0,2
	andere niet-verwant(e)(n)	0,3
	Totaal andere gezinsleden	3,2

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Minder dan 0,7% geeft wel een partner op, maar geen kinderen (zie tabel 2). Dit lijkt verrassend gegeven dat we de steekproef hebben laten trekken uit de referentiepersonen van achttien jaar en ouder die, althans volgens het Rijksregister, minstens één kind jonger dan 25 jaar met een wettelijke verblijfplaats in hun huishouden hebben. Naast item non respons (zo wilden 39 respondenten geen informatie over de partner en/of de kinderen meegeven (niet in tabel)) is één van de redenen dat het om een huishouden zonder kinderen, maar met één of meerdere kleinkinderen kan gaan. Een andere reden is dat het kind verhuisd is tussen het moment van de steekproeftrekking en het moment van bevraging. 17,4% geeft enkel kinderen op, maar geen partner. Dit zijn de alleenstaande ouders. 82% van de respondenten geeft zowel een partner als kinderen op.

Eerst en vooral blijft wat men als zijn/haar gezin beschouwt in hoofdzaak dus beperkt tot partner en kinderen. Dit geldt voor 96,8% van de gezinnen. Respondenten die één of meerdere anderen (kleinkinderen, schoonkinderen, (schoon)broers of -zussen, (schoon)ouders en andere verwanten of niet-verwanten) tot hun gezin rekenen vormen een uitzondering (3,2%). Meergeneratiefamilies, gezinnen met meer dan twee generaties, maken 1,8% uit van alle gezinnen met een kind jonger dan 25 jaar³.

² Merk op dat de voorgaande cijfers niet per definitie mooi sommeren tot het totaal omdat men verschillende soorten partners kan opgeven. Hetzelfde geldt voor het totaal 'kinderen' en het totaal 'andere gezinsleden'.

³ Deze meergeneratiefamilies zien we net iets vaker bij respondenten van 55 jaar en ouder (5,4%; Rao-Scott χ^2 : $p < 0,001$) en bij respondenten met een herkomst buiten de EU (3,6%; Rao-Scott χ^2 : $p < 0,01$).

Tabel 2. Subjectieve gezinssamenstelling (rij- en kolompercentages)

Wie hoort volgens u bij uw gezin?				
	geen andere gezinsleden	wel één of meer andere gezinsleden	totaal	n
Wel een partner, geen kinderen	75,3 0,6	24,7 5,9	0,7	21
Geen partner, wel kinderen	94,1 16,8	5,9 32,7	17,4	494
Een partner en kinderen	97,6 82,6	2,4 61,4	81,9	2.123
Totaal	96,8	3,2		
<i>n</i>	2.550	89		2.639

Significantieniveau: Rao-Scott χ^2 voor de samenhang tussen de aanwezigheid van een partner en/of kinderen in het gezin en van andere gezinsleden: $p < 0,05$.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

2.2 GEZINSGROOTTE

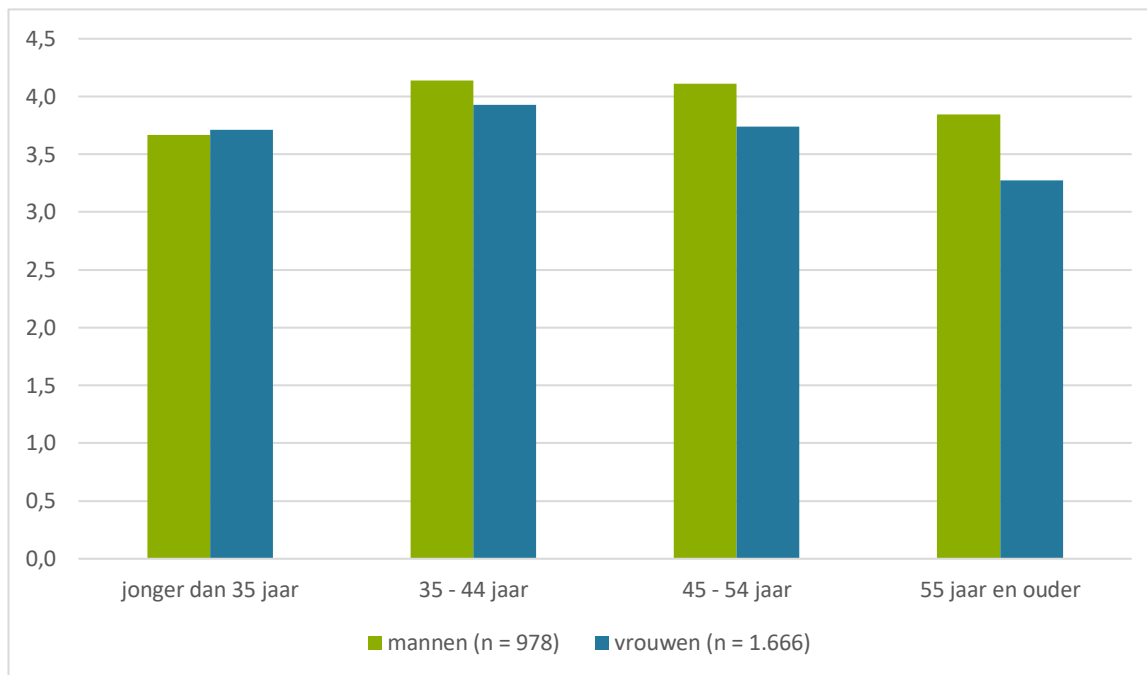
Gemiddeld genomen sommen de respondenten (zichzelf inbegrepen) 3,9 gezinsleden op. Om een idee te geven van de gezinsgrootte van de gezinnen geven we de percentages mee: 7,9% telt twee gezinsleden; 29,1% telt drie gezinsleden; 39,5% van de gezinnen telt vier leden; 16,6% telt vijf gezinsleden en 5,1% telt zes gezinsleden. Gezinnen met meer dan zes leden komen heel weinig voor: 1,7%. Een gezin telt slechts één gezinslid: een alleenstaande moeder gaf in het vragenboekje mee dat de dochter 'net' verhuisd was naar de vader. Ter vergelijking: de gemiddelde omvang van (private) huishoudens (in het Vlaamse Gewest) bedroeg 2,3 in 2016 (Lodewijckx, 2016). Vrouwen geven gemiddeld genomen 3,8 gezinsleden op, mannen 4,0⁴. In figuur 1, waar het gemiddeld aantal gezinsleden wordt weergegeven naar geslacht en leeftijd, zien we dat het gemiddeld aantal gezinsleden zowel voor mannen als voor vrouwen eerst toeneemt, de fase van gezinsvorming, om vanaf de leeftijd vanaf 45 jaar weer af te nemen⁵. Mannelijke respondenten jonger dan 35 jaar tellen gemiddeld genomen minder gezinsleden dan de 35-44-jarigen, en de 45-54-jarigen. De andere verschillen zijn niet betekenisvol. Voor de vrouwen zien we betekenisvolle verschillen in het gemiddeld aantal gezinsleden tussen de 55-jarigen en ouder en alle andere leeftijdsgroepen, en tussen de 45-54-jarigen en de 35-44-jarigen⁶. Die daling vanaf 45 jaar voor zowel mannen als vrouwen weerspiegelt een fase van gezinsontbinding waarin partners uit elkaar gaan of (al dan niet in combinatie met) kinderen die het gezin verlaten. Behalve voor de jongste leeftijdscategorie, geven vrouwen gemiddeld genomen minder gezinsleden op dan mannen. Het verschil is het grootst bij de oudste respondenten. Dit heeft te maken met het groter aantal alleenstaande ouders bij vrouwen. Zij hebben gemiddeld genomen een iets kleiner gezin (zie ook verder).

⁴ Significantieniveau: T-Test voor verschillen in gemiddeld aantal gezinsleden naar geslacht: $p < 0,001$.

⁵ Significantieniveau: ONEWAY ANOVA voor verschillen in gemiddeld aantal gezinsleden tussen de leeftijdscategorieën: voor mannen: $p < 0,001$ (Welch's ANOVA); voor vrouwen: $p < 0,001$ (F-test).

⁶ Met Scheffe correctie voor meervoudige vergelijkingen op significantieniveau 0,05.

Figuur 1. Gemiddeld aantal gezinsleden naar geslacht en leeftijd

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Respondenten met een herkomst buiten de EU geven gemiddeld genomen meer gezinsleden op (4,1) vergeleken met respondenten met een Belgische herkomst (3,9) en respondenten met een herkomst binnen de EU (3,8)⁷, maar de gezinsgrootte is vooral religieus getint, want de verschillen naar herkomst verdwijnen wanneer we ook religie mee bekijken. Dit wilt zeggen dat de herkomst op zich niet uitmaakt wat het gemiddeld aantal gezinsleden betreft. Religie daarentegen wel: christenen geven gemiddeld genomen 3,9 gezinsleden op, moslims 4,5 gezinsleden, respondenten met een andere geloofsovertuiging geven gemiddeld 3,8 gezinsleden op en respondenten die geen (specifieke) geloofsovertuiging aanhangen 3,7. Moslims tellen betekenisvol meer gezinsleden dan de overige respondenten. Een andere betekenisvol verschil zien we tussen de christenen en de respondenten die geen (specifieke) geloofsovertuiging hebben⁸.

Respondenten met een diploma lager secundair onderwijs geven gemiddeld genomen 3,8 gezinsleden op, respondenten met een diploma hoger secundair onderwijs geven gemiddeld eveneens 3,8 gezinsleden op en respondenten met een diploma hoger onderwijs geven een betekenisvol hoger gemiddeld aantal gezinsleden op (4,0)⁹.

⁷ Significantieniveau: T-test voor verschillen in het gemiddeld aantal gezinsleden naar herkomst (België/EU versus niet-EU): $p < 0,001$. We zien verschillen in het gemiddeld aantal gezinsleden naar herkomst (België/EU versus niet-EU) bij de mannen (T-test: $p < 0,001$), maar niet bij de vrouwen (T-test: $p < 0,05$) en ook bij de respondenten jonger dan 35 jaar (T-test: $p < 0,001$) en bij de 35-44-jarigen (T-test: $p < 0,01$), maar niet bij de andere twee leeftijdsgroepen: voor de 45-54-jarigen: T-test: $p = 0,0517$ (n.s.) en de 55-jarigen en ouder: T-test: $p = 0,4153$ (n.s.).

⁸ Significantieniveau: ONEWAY ANOVA voor verschillen in gemiddeld aantal gezinsleden naar religie: Welch's ANOVA: $p < 0,001$ (met Scheffe correctie voor meervoudige vergelijkingen op significantieniveau 0,05).

⁹ Significantieniveau: ONEWAY ANOVA voor verschillen in gemiddeld aantal gezinsleden naar diploma: Welch's ANOVA: $p < 0,01$ (met Scheffe correctie voor meervoudige vergelijkingen op significantieniveau 0,05). We zien deze verschillen ook alleen bij mannen (Welch's ANOVA: $p < 0,001$) en niet bij vrouwen ($p = 0,1676$ (n.s.)). We zien verder geen verschillen in het gemiddeld aantal gezinsleden naar diploma binnen de verschillende leeftijdsgroepen, uitgezonderd bij de 45-54-jarigen (Welch's ANOVA: $p < 0,05$) waar respondenten met een diploma hoger onderwijs of universiteit gemiddeld betekenisvol meer gezinsleden tellen dan de respondenten met een diploma hoger secundair onderwijs (met Scheffe correctie voor meervoudige vergelijkingen op significantieniveau 0,05).

Gehuwde koppels (hier komen we verder nog op terug) geven gemiddeld meer gezinsleden op (4,2), dan niet gehuwde koppels (3,9) die overwegend jonger zijn (zie [wie nam deel aan de gezinsenquête?](#), Audenaert & Stuyck, 2018) en bijgevolg minder kinderen hebben (zie ook verder onder 4.1. in deze bijdrage) en alleenstaande ouders (2,8). De verschillen zijn allen betekenisvol¹⁰. Het verschil tussen gehuwde koppels en ongehuwde koppels verdwijnt evenwel vanaf de leeftijd van 35 jaar en ouder. De overige verschillen in het gemiddeld aantal gezinsleden blijven bestaan naarmate de respondenten ouder zijn.

3 DE PARTNER

3.1 GEZINSTYPE OP BASIS VAN PARTNERSCHAP

Nu we weten wie men zoal tot het gezin rekent, kunnen we een *'subjectief' gezinstype* opmaken. We starten hier van het wel of niet aanwezig zijn van een partner (naar huwelijksstatus). Verderop kijken we naar het wel of niet aanwezig zijn van verschillende soorten kinderen. In [wie nam deel aan de gezinsenquête?](#) lichtten we al een tipje van de sluier op. 62,8% van de gezinnen in de gezinsenquête is een gehuwd koppel, 19,8% een ongehuwd koppel, 17,4% betreft een éé noudergezin. Dit komt overeen met wat we hadden verwacht op basis van de bevolkingsstatistieken (enkel voor het Vlaamse Gewest) waar 60,8% van de gezinnen een gehuwd koppel is, 20,6% een ongehuwd koppel is en 18,6% een alleenstaande ouder is (zie [methodologisch rapport](#), Audenaert & Stuyck, 2018).

We zien een groot betekenisvol verschil in gezinstype naar geslacht: vrouwen zijn vaker alleenstaande ouder dan mannen (25,3% tegenover 7,5%, zie tabel 3) of anders gezegd vier/vijfde of 80,7% van de alleenstaande ouders is een vrouw, 19,3% is man (deze percentages zijn niet opgenomen in tabel 3). Dit is o.m. te wijten aan het feit dat vrouwen vaker een alleenstaande ouder zijn dan mannen, althans volgens het Rijksregister. Zoals we in de inleiding reeds aanhaalden hebben vrouwen na een scheiding vaker kinderen wiens domicilie bij hen is gevestigd dan mannen. Gescheiden vaders, wiens kinderen hun domicilie bij de moeder hebben, zijn bijgevolg niet identificeerbaar in de bevolkingsregisters, ook al verblijven de kinderen feitelijk deeltijds bij de vader. Deze groep van gescheiden vaders valt hierdoor uit de boot wanneer we een steekproef laten trekken uit deze registers. Hiervoor is vooralsnog geen pasklare oplossing voorhanden, en deze vertekening naar geslacht is ook zichtbaar in de gezinsenquête. Hoe groot de vertekening precies is, weten we niet. Uit [partnerrelaties in gezinnen](#) (Pasteels & Emmery, 2018) weten we dat de kans om te herpartneren in een samenwoonrelatie na een scheiding voor mannen groter is dan voor vrouwen. Ook naar leeftijd zien we een betekenisvol verschil: ongehuwde koppels zien we voornamelijk bij de jongste leeftijdscategorieën (37,6% van de respondenten die een ongehuwd koppel vormt is jonger dan 35 jaar). Dit komt overeen met wat we konden verwachten op basis van de gegevens uit de bevolkingsregisters (Lodewijckx, 2014). Het aandeel alleenstaande ouders neemt toe naarmate de leeftijd toeneemt, van 7,4% bij de respondenten jonger dan 35 jaar tot 26,2% bij de 55-jarigen en ouder.

¹⁰ ONEWAY ANOVA voor verschillen in gemiddeld aantal gezinsleden naar gezinstype, zowel voor mannen als voor vrouwen met voor beiden Welch's ANOVA: $p < 0,001$ (met Scheffe correctie voor meervoudige vergelijkingen op significantieniveau 0,05).

Tabel 3. Subjectief gezinstype naar geslacht en leeftijd (rij- en kolompercentages)

Subjectief gezinstype												
	Mannen				Vrouwen				Totaal			
	gehuwd koppel	ongehuwd koppel	alleenstaande ouder	<i>n</i>	gehuwd koppel	ongehuwd koppel	alleenstaande ouder	<i>n</i>	gehuwd koppel	ongehuwd koppel	alleenstaande ouder	<i>n</i>
Totaal***	71,1	21,4	7,5	998	56,1	18,6	25,3	1.685	62,8	19,8	17,4	2.683
Leeftijd			***				***				***	
jonger dan	56,5	40,2	3,3	175	54,1	36,1	9,8	383	55,0	37,6	7,4	558
35 jaar	13,7	32,4	7,5		22,9	46,0	9,1		18,2	39,5	8,8	
35 - 44 jaar	68,2	25,4	6,4	323	56,4	20,4	23,3	660	61,4	22,5	16,1	983
	33,2	41,1	29,5		37,9	41,3	34,6		35,5	41,2	33,6	
45 - 54 jaar	79,9	11,0	9,1	362	58,5	6,5	35,0	546	68,7	8,6	22,7	908
	40,9	18,8	43,8		33,7	11,2	44,6		37,4	14,9	44,5	
55 jaar en	73,6	14,0	12,4	138	49,2	4,2	46,7	96	63,8	10,0	26,2	234
ouder	12,1	7,7	19,2		5,6	1,4	11,7		8,9	4,4	13,2	
<i>n</i>	725	197	76		972	284	429		1.697	481	505	

Significantieniveau: Rao-Scott χ^2 : *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant.

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2016](#)

3.2 REGISTRATIE IN HET RIJKSREGISTER

Een van de redenen waarom we in de gezinsenquête zo uitgebreid hebben gepeild naar welke personen volgens de respondenten zelf tot hun gezin behoren (subjectieve gezinssamenstelling) is dat we wilden weten of en hoe vaak deze subjectieve gezinssamenstelling afwijkt van de gezinssamenstelling zoals dat gekend is in het Rijksregister. We zetten – wat partnerschap betreft – beide gezinstypes tegen elkaar af in tabel 4. Merk op dat we hier geen uitspraak doen over het correct registreren van de feitelijke gezinssituatie door het Rijksregister, aangezien we voor het subjectief gezinstype niet de feitelijke situatie gebruiken, maar wel de informatie die we kregen op de vraag: *‘Wie behoort volgens u tot uw gezin?’*

Tabel 4. Subjectief gezinstype naar het gezinstype zoals geregistreerd in het Rijksregister (rij- en kolompercentages)

		Subjectief gezinstype			
		gehuwd koppel	ongehuwd koppel	alleenstaande ouder	n
Gezinstype (Rijksregister)*	gehuwd koppel	98,8 97,8	0,3 1,0	0,8 3,0	1.652
	ongehuwd koppel	5,3 1,7	93,2 92,4	1,4 1,6	469
	alleenstaande ouder	1,8 0,5	7,3 6,5	91,0 95,3	512
n		1.671	474	488	2.633

*Exclusief gezinstype = ‘andere’¹¹.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Voor 96,4% van de gezinnen is er een match tussen het gezinstype op basis van wat de gezinnen zelf als hun gezin beschouwen en wat het Rijksregister aangeeft, althans wat dit gezinstype op basis van huwelijksstatus betreft. Dit betekent ook dat het gezinstype – zoals het in het Rijksregister wordt geregistreerd – voor 3,6% van de gezinnen niet strookt met hoe de respondenten het zelf zien. Er zijn verschillende redenen. Zo zijn er respondenten die net gehuwd zijn. Dit was dan op het moment van steekproeftrekking nog niet geregistreerd in het Rijksregister. Er zijn respondenten wiens (gehuwde) partner feitelijk en officieel elders verblijft, bijvoorbeeld in het buitenland omwille van het werk. Er zijn ook respondenten wiens partner wel feitelijk, maar niet ‘officieel’ in Vlaanderen (of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) verblijft. Er zijn bijvoorbeeld ook alleenstaande respondenten (volgens het Rijksregister) die een LAT-relatie hebben en de partner toch als lid van het gezin beschouwen. Soms woont de ex-partner nog ‘officieel’ op hetzelfde adres (en staat men in de bevolkingsregisters van het Rijksregister nog geregistreerd als gehuwd). Omdat we in de gezinsenquête veel belang hechten aan het perspectief van de respondenten zelf, en we ook om die reden hebben gepeild naar ‘Wie tot het gezin behoort’, gaan we in hetgeen volgt verder met het gezinstype zoals de respondenten het *zelf* opgeven. Dat betekent evenwel dat de partner dus niet altijd officieel inwoont, ook al behoort hij of zij volgens de respondent wel tot het gezin.

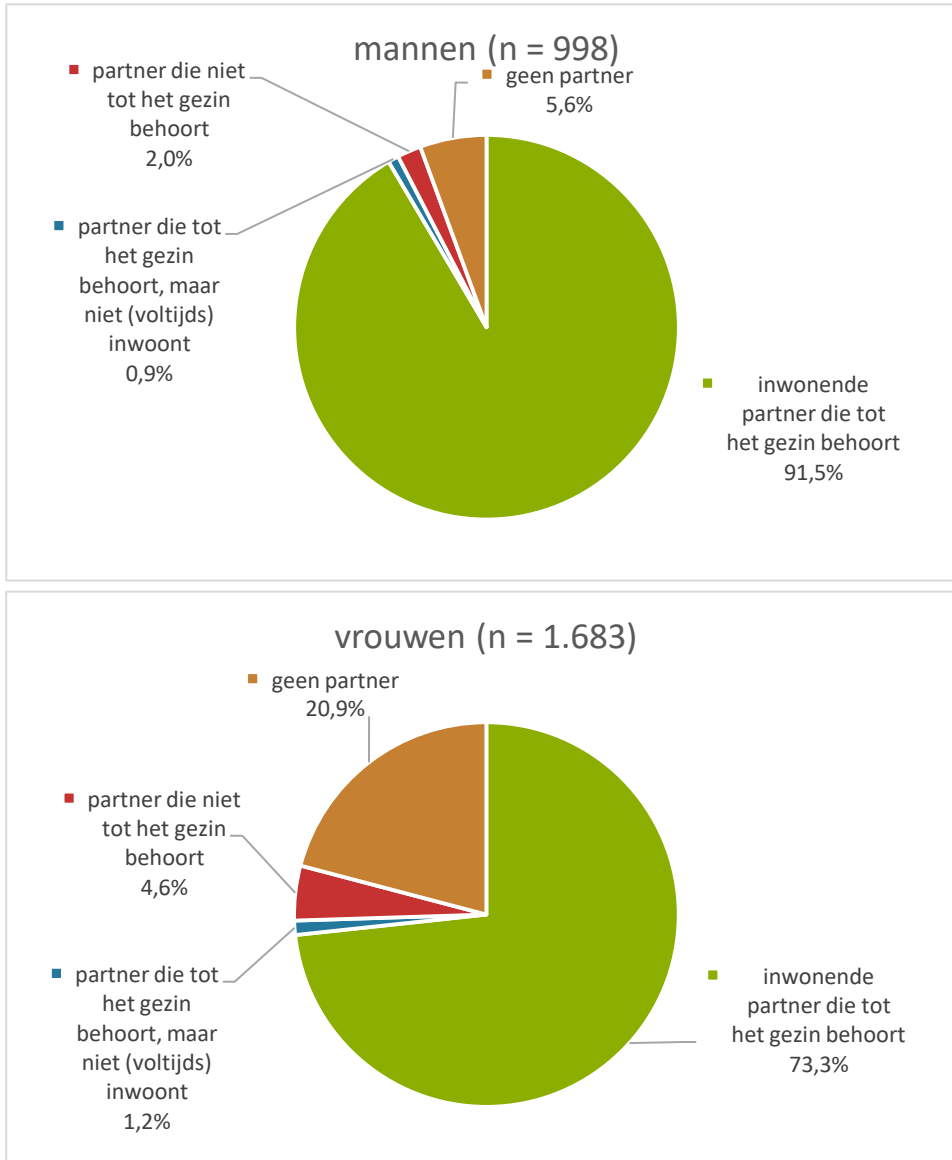
¹¹ Met uitzondering van het gezinstype ‘andere’. Het ‘andere gezinstype’ uit het Rijksregister is moeilijk exact te vergelijken met de enquêtegegevens omwille van de aanwezigheid van meerdere generaties binnen die gezinnen en omwille van het feit dat we indien er een kleinkind aanwezig was in het gezin, we de ouder van dit kind hebben aangeschreven om deel te nemen aan de gezinsenquête, en niet de grootouder.

3.3 PARTNER EN GEZIN: (G)EEN EXCLUSIEVE RELATIE?

We wilden hier nagaan of er respondenten zijn die aangeven wel een partner te hebben, maar deze niet hebben opgegeven als behorende tot het gezin. We maakten in de gezinsenquête immers een onderscheid tussen het hebben van een partner en het behoren van diezelfde partner tot het gezin door los van de subjectieve gezinssamenstelling ook te peilen naar het al dan niet hebben van één (of meerdere) partners. 85,9% van de respondenten geeft aan een partner te hebben en 14,1% van de respondenten zegt geen partner te hebben. Mannen (94,4%) hebben vaker dan vrouwen (79,1%) een partner (zie ook figuur 2). Voor meer informatie over de partner en de partnerrelatie verwijzen we naar de bijdrage [partnerrelaties in gezinnen](#) (Pasteels & Emmerly, 2018). 96% van de respondenten die zegt een partner te hebben, geeft aan dat deze partner bij het gezin hoort en ook permanent inwoont.

Wanneer we alle respondenten samen bekijken zien we dat 81,4% een partner heeft die tot het gezin behoort. 1,1% zegt een partner te hebben die bij het gezin hoort, maar die niet (voltijds) in het gezin verblijft. En 3,4% van de respondenten met een partner geeft niet aan dat deze partner tot het gezin behoort. 14,1% geeft dus aan geen partner te hebben (zie ook hierboven). Van de 17,4% alleenstaande ouders geeft 19,6% aan wel een partner te hebben. Dit zijn alleenstaande ouders die aangeven een partner te hebben, maar die partner dus niet beschouwen als behorend tot zijn/haar gezin. Figuur 2 geeft het partnerschap weer, maar dan naar geslacht en voor alle respondenten (inclusief degenen die aangeven geen partner te hebben). Met name in de figuur voor de mannen verwachten we dat het aandeel mannen dat geen partner heeft, in de populatie groter zal zijn omwille van de eerder vermelde reden dat gescheiden mannen ondervertegenwoordigd zijn in de gezinsenquête.

Figuur 2. Partnerschap naar geslacht (percentages)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

4 DE KINDEREN

4.1 DE KINDEREN DIE BIJ HET GEZIN HOREN

We kijken naar de kinderen die volgens de respondenten op het ogenblik van de bevraging tot hun gezin behoren. Hierbij nemen we alle kinderen mee, dus zowel de 'eigen' kinderen, stiefkinderen, pleeg- als adoptiekinderen, maar niet de kleinkinderen. Bijna een derde van de gezinnen (30,2%) heeft dan één kind; 45,1% van de gezinnen heeft twee kinderen; 17,1% heeft drie kinderen en 6,6% heeft vier of meer kinderen die tot het gezin behoren. Het grootste gezin in de gezinsenquête telt negen kinderen. 0,9% van de gezinnen geeft aan dat er geen kinderen tot het gezin behoren. Eén van de redenen is dat het om een huishouden zonder kinderen, maar met één of meerdere kleinkinderen kan gaan (zie ook eerder in [tabel 2](#)). Een andere reden is dat het kind verhuisd is tussen het moment van de steekproeftrekking en het moment van bevraging. Voor de verdere analyses beperken we ons alleen tot de gezinnen met kinderen. Bovengenoemde percentages komen overeen met cijfers uit het Rijksregister voor het Vlaamse Gewest op 1 januari 2016 (Kind in Vlaanderen 2016, p. 177) waaruit blijkt dat 32,3% van alle gezinnen één kind heeft; 44,4% van alle gezinnen heeft twee kinderen; 16,7% van alle gezinnen heeft drie kinderen en 6,9% van alle gezinnen heeft vier kinderen of meer.

Er is een betekenisvol verschil in het aantal kinderen dat tot het gezin hoort tussen mannen en vrouwen (zie tabel 5). Mannen hebben iets vaker dan vrouwen twee of meer kinderen. We zien ook verschillen naar leeftijd van de respondenten, zowel voor mannen als voor vrouwen¹². De jongste leeftijdscategorie (jonger dan 35 jaar) heeft voornamelijk één à twee kinderen in het gezin. Voor de leeftijdscategorieën 35 - 44 jaar en 45 - 54 jaar schuift dit iets meer op in de richting van meer kinderen; en de oudste leeftijdscategorie (55 jaar en ouder) telt dan weer vaker één kind in het gezin dan de respondenten van 35 - 54 jaar. Respondenten met een herkomst buiten de Europese Unie hebben vaker drie of meer kinderen (32,6%) dan respondenten met een herkomst in België of de EU (22,7%)¹³.

Hoe hoger opgeleid, hoe vaker men twee kinderen heeft (47,4% voor de respondenten met een diploma hoger onderwijs of universiteit) in verhouding tot de lager opgeleiden (geen diploma of hoogstens een diploma lager secundair onderwijs, 38,8%)¹⁴. Niet-werkenden hebben vaker slechts één kind (39,5% tegenover werkenden 29,2%), en minder vaak twee of meer kinderen dan werkenden. Andere kenmerken van de respondenten (geslacht en leeftijd) dan werken of niet werken zorgen ervoor dat werkende respondenten betekenisvol vaker meer kinderen hebben dan niet-werkenden. We zien immers dat net in de leeftijdsgroep waar minder gewerkt wordt (de 55-jarigen en ouder) er ook minder kinderen zijn in het gezin, net als bij de respondenten jonger dan 35 jaar¹⁵. Woonplaats (of men in de stad of eerder op het platteland woont) blijkt geen betekenisvolle samenhang te vertonen met het aantal kinderen. Religie¹⁶ daarentegen wel: islamitische gezinnen tellen vaker drie kinderen of meer (45,7%) dan de overige religies. Respondenten die geen (specifieke) geloofsovertuiging hebben, hebben dan weer minder kinderen dan christenen en de overige religies.

¹² We zien de verschillen in het aantal kinderen naar leeftijd (Rao-Scott χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,001$) als voor vrouwen ($p < 0,001$).

¹³ We zien de verschillen in het aantal kinderen naar herkomst (Rao-Scott χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,001$) als voor vrouwen ($p < 0,001$) en binnen elke leeftijdsgroep uitgezonderd de 55-jarigen en ouder: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p < 0,0001$; voor de 35-44-jarigen: $p < 0,01$; voor de 45-54-jarigen: $p < 0,05$ en voor de 55-jarigen en ouder: $p = 0,3116$ (n.s.).

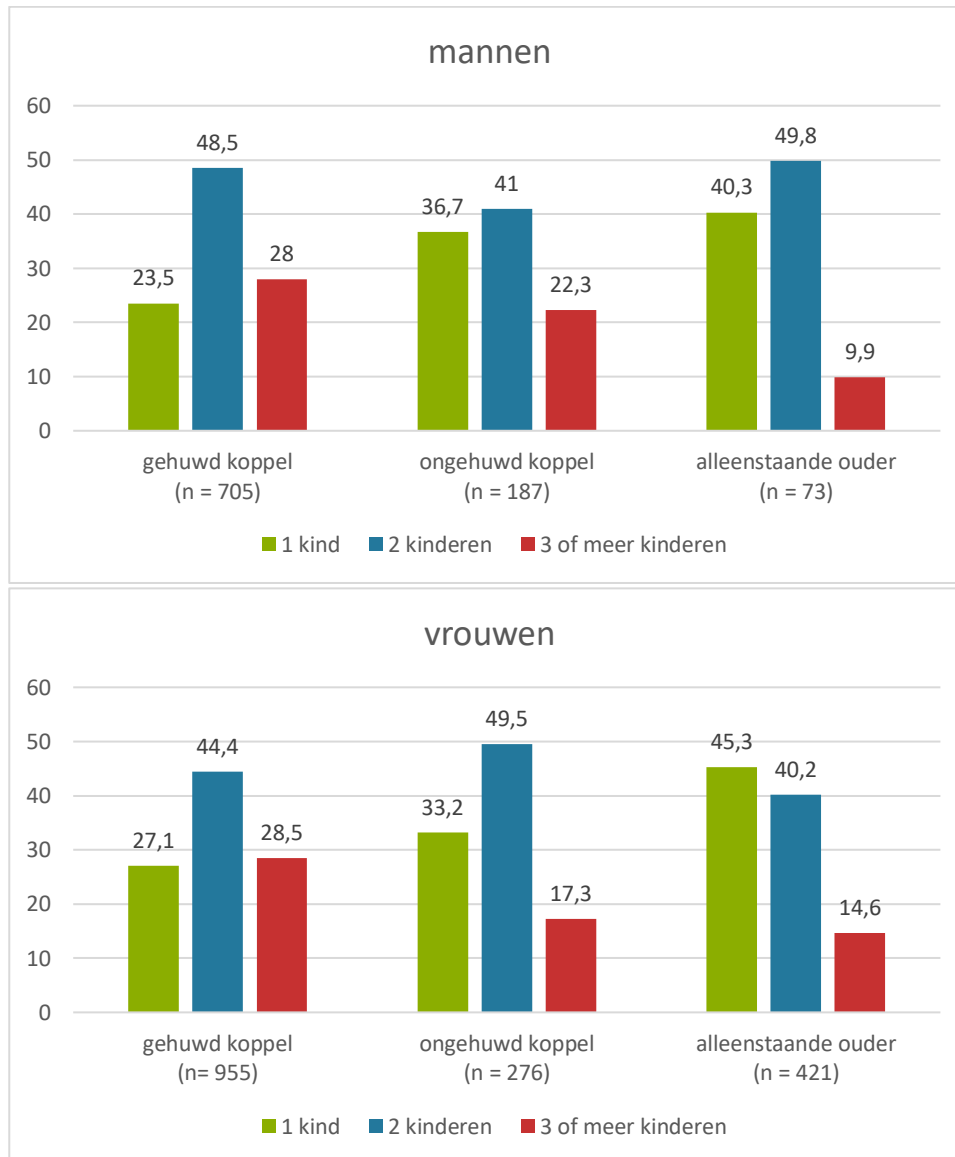
¹⁴ We zien de verschillen in het aantal kinderen naar opleidingsniveau (Rao-Scott χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,01$) als voor vrouwen ($p < 0,001$), maar niet binnen elke leeftijdsgroep: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p = 0,0907$ (n.s.); voor de 35-44-jarigen: $p < 0,05$; voor de 45-54-jarigen: $p < 0,001$ en voor de 55-jarigen en ouder: $p = 0,1814$ (n.s.).

¹⁵ We zien de verschillen in het aantal kinderen naar al dan niet werken (Rao-Scott χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,05$) als voor vrouwen ($p < 0,001$), maar niet binnen elke leeftijdsgroep: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p < 0,01$; voor 35-44-jarigen: $p = 0,1467$ (n.s.); voor de 45-54-jarigen: $p < 0,05$ en voor de 55-jarigen en ouder: $p = 0,2441$ (n.s.).

¹⁶ We zien de verschillen in het aantal kinderen naar religie (Rao-Scott χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,01$) als voor vrouwen ($p < 0,001$), maar niet binnen elke leeftijdsgroep: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p < 0,001$; voor de 35-44-jarigen: $p < 0,001$; voor de 45-54-jarigen: $p < 0,01$ en voor de 55-jarigen en ouder (Rao-Scott χ^2 kon niet worden berekend wegens te kleine n in deze leeftijdsgroep).

Ook naar gezinstype zien we een betekenisvolle samenhang. Het valt op dat alleenstaande ouders vaker een gezin hebben met slechts één kind: 44,3% tegenover 25,3% van de gehuwde koppels en 34,9% van de ongehuwde koppels. Dit is nog meer uitgesproken voor de vrouwen dan voor de mannen (zie figuur 3) en geeft ook een verklaring voor de eerder gedane vaststelling dat vrouwen vaker minder kinderen hebben dan mannen. Koppels vormen vaker een gezin met drie of meer kinderen. Alleenstaande ouders hebben ook op elke leeftijd minder kinderen in het gezin dan gehuwde en ongehuwde koppels¹⁷.

Figuur 3. Het aantal kinderen naar gezinstype en geslacht (percentages)

Exclusief 'geen kinderen' (0,9%). Significantieniveau: Rao-Scott χ^2 voor mannen: $p < 0,001$; voor vrouwen: $p < 0,001$.

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2016](#)

¹⁷ We zien de verschillen in het aantal kinderen naar het gezinstype (Rao-Scott χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,001$) als voor vrouwen ($p < 0,001$), en binnen elke leeftijdsgroep: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p < 0,01$; van 35-44-jarigen: $p < 0,001$; voor de 45-54-jarigen: $p < 0,01$ en voor de 55-jarigen en ouder: $p < 0,01$.

Tabel 5. Het aantal kinderen in het gezin naar achtergrondkenmerken (rijpercentages)

	1 kind	2 kinderen	3 kinderen of meer	n
Totaal	30,5	45,5	24,0	2.617
Geslacht*	-	-	-	
mannen	27,5	47,0	25,4	965
vrouwen	32,9	44,2	22,9	1.652
Leeftijd***				
jonger dan 35 jaar	44,3	42,4	13,4	544
35 - 44 jaar	22,1	50,0	28,0	967
45 - 54 jaar	27,0	45,5	27,5	886
55 jaar en ouder	47,3	33,5	19,3	220
Herkomst***				
België/EU	30,5	46,8	22,7	1.940
niet-EU	30,5	36,9	32,6	637
Diploma***				
lager secundair onderwijs	35,8	38,8	25,4	395
hoger secundair onderwijs	34,7	45,7	19,6	754
hoger onderwijs of universiteit	26,6	47,4	26,0	1.368
Betaald werk***				
ja	29,2	47,4	23,4	2.194
neen	39,5	33,1	27,4	414
Woonplaats (n.s.)	-	-	-	
Religie***				
christelijk	29,6	44,9	25,4	1.465
islamitisch	22,3	32,0	45,7	279
een andere	27,6	52,7	19,7	54
geen (specifieke) geloofsovertuiging	33,6	49,0	17,4	765
Gezinstype***				
gehuwd koppel	25,3	46,5	28,3	1.660
ongetrouwd koppel	34,9	45,5	19,7	463
alleenstaande ouder	44,3	42,0	13,7	494

Exclusief 'geen kinderen' (0,9%). Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Rao-Scott χ^2).

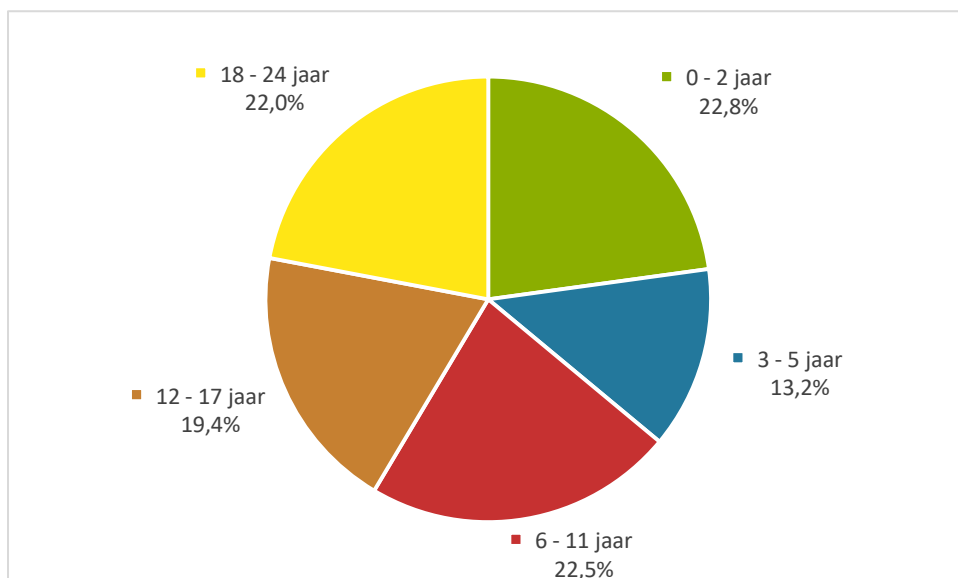
BRON: [GEZINSENQUÊTE 2016](#)

4.2 LEEFTIJD VAN HET JONGSTE KIND

We kunnen de gezinnen ook opdelen naar de leeftijd van het jongste kind. 22,7% van de respondenten heeft een kind jonger dan drie jaar; 13,2% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 3 - 5 jaar; 22,4% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 6 - 11 jaar; 19,3% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 12 - 17 jaar; en 21,9% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 18 - 24 jaar. 0,5% heeft een jongste kind van 25 jaar of ouder in het gezin. Dit betreft onder andere gezinnen die geen kind, maar wel een kleinkind jonger dan 25 jaar hebben (voor meer details over de wijze van steekproeftrekking verwijzen we naar het [methodologisch rapport](#), Audenaert & Stuyck, 2018). Deze laatsten nemen we omwille van het kleine aantal niet mee in verdere analyses.

We merken op dat de verdeling van de gezinnen naar leeftijd van het jongste kind in het gezin mooi gelijk loopt met de verdeling van huishoudens naar de leeftijd van het jongste kind in de bevolkingsregisters. In de gezinsenquête zien we dat 36% van de gezinnen een jongste kind jonger dan 6 jaar heeft (zie figuur 4), in de bevolkingsregisters is dat (voor het Vlaamse Gewest) 33,4% (Kind in Vlaanderen, 2016, p. 176), voor de andere leeftijdscategorieën zijn de percentages respectievelijk 22,5% versus 22,7% voor de gezinnen met een jongste kind van 6 - 11 jaar; 19,4% versus 21% voor de gezinnen met een jongste kind van 12 - 17 jaar en 22,1% versus 22,9% voor de gezinnen met een jongste kind van 18 - 24 jaar.

Figuur 4. Gezinnen naar leeftijd van het jongste kind (percentages, n = 2.586)

Exclusief gezinnen met een jongste kind ouder dan 25 jaar (0,5%).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

We bekijken de leeftijd van het jongste kind naar een aantal achtergrondkenmerken van de respondenten. We zien daarbij een klein, maar betekenisvol verschil naar geslacht, en een weliswaar verwachte, maar frappante samenhang met de leeftijd van de respondent¹⁸. Respondenten in de jongste leeftijdscategorieën hebben veel vaker dan in de andere leeftijdscategorieën een jongste kind van 0 - 2 jaar oud. De respondenten in de oudste leeftijdscategorieën hebben dan weer vaker een jongste kind van 12 - 17 jaar of van 18 - 24 jaar. Respondenten met een herkomst buiten de EU hebben verhoudingsgewijs vaker een jongste kind van 0 - 2 jaar (36,5%) en van 3 - 5 jaar (19,5%) (tegenover respondenten met een herkomst in België of de EU, respectievelijk 21% en 12,3%).

¹⁸ Spearman rangcorrelatiecoëfficiënt voor de leeftijd van de respondent en de leeftijd van het jongste kind: $\rho_s = 0,79$ (met $p < 0,001$) hetgeen duidt op een sterke correlatie. We zien deze sterke correlatie zowel voor mannen: $\rho_s = 0,77$ (met $p < 0,001$) als voor vrouwen: $\rho_s = 0,80$ (met $p < 0,001$).

Ze hebben daarentegen minder vaak een jongste kind van 12 - 17 jaar (13,4%) of van 18 - 24 jaar oud (7,8%) (tegenover respondenten met een herkomst in België of de EU, respectievelijk 20,3% en 24,0%). Uit [wie nam deel aan de gezinsenquête?](#) (Audenaert & Stuyck, 2018) bleek eerder al dat personen met een herkomst buiten de EU voornamelijk jongere respondenten zijn, maar zelfs wanneer we rekening houden met de leeftijd van de respondenten blijkt dat respondenten met een herkomst buiten de EU vaker een jonger kind hebben dan respondenten met een herkomst in België of de EU¹⁹.

We zien verder dat hoger opgeleiden jongere kinderen hebben. Hoger opgeleiden hebben vaker dan lager opgeleiden een jongste kind van 0 - 2 jaar (25,2% tegenover 17,0%), en minder vaak een jongste kind van 18 - 24 jaar (19,1% tegenover 29,5%). We weten uit [wie nam deel aan de gezinsenquête?](#) (Audenaert & Stuyck, 2018) dat de jongere leeftijdsgroepen iets hoger opgeleid zijn dan de oudere leeftijdsgroepen. Met name bij de respondenten jonger dan 35 jaar zien we bij hoger opgeleiden vaker een jongste kind van 0 - 2 jaar (82,9%) dan bij lager opgeleiden (54,9%). Dezelfde trend zien we, zij het minder uitgesproken, bij de 35-44-jarigen en de 45-55-jarigen²⁰. Het al dan niet hebben van betaald werk en de woonplaats bleken niet betekenisvol samen te hangen met de leeftijd van het jongste kind.

Moslims hebben verhoudingsgewijs vaker een jongste kind van 0 - 2 jaar (40,5%) tegenover respondenten met een andere of geen geloofsovertuiging (tussen 18,9% en 25,8%); en minder vaak een jongste kind van 18 - 24 jaar²¹.

De aandelen alleenstaande ouders nemen toe, naarmate het jongste kind ouder is, van 4,9% tot 34,1%. Verder valt ook op dat ongehuwde koppels, waarvan we eveneens uit [wie nam deel aan de gezinsenquête?](#) (Audenaert & Stuyck, 2018) weten dat ze vaker in de jongste leeftijdscategorieën zitten dan gehuwde koppels, dus ook vaker een jongste kind hebben van 0 - 2 jaar oud (46,1% tegenover 20,5% bij de gehuwde koppels)²².

¹⁹ We zien de verschillen in de leeftijd van het jongste kind naar herkomst (Rao-Scott χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,001$) als voor vrouwen ($p < 0,001$), en binnen elke leeftijdsgroep: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p < 0,01$ (Pearson χ^2); voor de 35-44-jarigen: $p < 0,001$; voor de 45-54-jarigen: $p < 0,001$ en voor de 55-jarigen en ouder: $p < 0,05$ (Pearson χ^2).

²⁰ We zien de verschillen in de leeftijd van het jongste kind naar het opleidingsniveau (Rao-Scott χ^2) niet voor mannen ($p = 0,9761$ (n.s.)), maar wel voor vrouwen ($p < 0,01$), en voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p < 0,001$ (Pearson χ^2); voor de 35-44-jarigen: $p < 0,01$; voor de 45-54-jarigen: $p < 0,05$, maar niet voor de 55-jarigen en ouder: $p = 0,0644$ (n.s.) (Pearson χ^2).

²¹ We zien de verschillen in de leeftijd van het jongste kind naar religie (Rao-Scott χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,001$) als voor vrouwen ($p < 0,001$), en binnen elke leeftijdsgroep, uitgezonderd de oudste waarvoor geen toets kon worden berekend omwille van een te kleine n: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p < 0,01$ (Pearson χ^2); voor de 35-44-jarigen: $p < 0,001$; voor de 45-54-jarigen: $p < 0,001$).

²² We zien de verschillen in de leeftijd van het jongste kind naar het gezinstype (Rao-Scott χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,001$) als voor vrouwen ($p < 0,001$), en binnen elke leeftijdsgroep, uitgezonderd de oudste waarvoor geen toets kon worden berekend omwille van een te kleine n: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p < 0,001$ (Pearson χ^2); voor de 35-44-jarigen: $p < 0,001$; voor de 45-54-jarigen: $p < 0,01$).

Tabel 6. Leeftijd van het jongste kind naar achtergrondkenmerken (rijpercentages)

	0 - 2 jaar	3 - 5 jaar	6 - 11 jaar	12 - 17 jaar	18 - 24 jaar	n
Totaal	22,8	13,2	22,5	19,4	22,1	2.586
Geslacht ***						
mannen	24,9	14,7	20,0	17,9	22,5	952
vrouwen	21,2	12,0	24,4	20,7	21,7	1.636
Leeftijd ***						
jonger dan 35 jaar	74,6	17,0	6,7	1,5	0,1	541
35 - 44 jaar	17,7	23,6	41,2	14,8	2,8	962
45 - 54 jaar	1,7	2,6	16,4	35,9	43,3	873
55 jaar en ouder	1,5	1,0	3,4	18,0	76,2	212
Herkomst ***						
België/EU	21,0	12,3	22,4	20,3	24,0	1.920
niet-EU	36,5	19,4	22,8	13,4	7,8	628
Diploma *						
lager secundair onderwijs	17,0	11,2	21,0	21,4	29,5	387
hoger secundair onderwijs	21,3	13,0	21,1	19,7	24,8	743
hoger onderwijs of universiteit	25,2	13,7	23,3	18,7	19,1	1.359
Betaald werk (n.s.)	-	-	-	-	-	
Woonplaats (n.s.)	-	-	-	-	-	
Religie ***						
christelijk	19,6	12,6	23,3	20,5	24,0	1.449
islamitisch	40,3	20,0	22,3	11,2	6,2	273
een andere	18,9	21,9	23,6	17,2	18,3	54
geen (specifieke) geloofsovertuiging	25,8	12,1	20,8	19,4	21,9	758
gezinstype ***						
gehuwd koppel	20,5	12,9	22,5	20,4	23,8	1.644
ongehuwd koppel	46,1	17,9	19,9	10,1	6,0	460
alleenstaande ouder	4,9	9,2	25,2	26,6	34,1	484

Exclusief de gezinnen met een jongste kind ouder dan 25 jaar (0,5%). Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Rao-Scott χ^2).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

4.3 EIGEN KINDEREN OF NIET?

Respondenten kunnen echter kinderen uit verschillende relaties in het gezin hebben. We vroegen voor elk kind of het een eigen kind, een stiefkind, een pleegkind of een adoptiekind is (zie tabel 1). We vroegen ook voor elk kind naar de afstammingsrelatie door te vragen of dit kind een kind is uit de huidige relatie of uit een vorige relatie (of dat men geen relatie had met de andere ouder)²³. 23,5% van de respondenten heeft in het gezin **één of meerdere kinderen uit een vorige relatie**²⁴ (de meeste alleenstaande ouders zitten in deze categorie). Daarvan heeft 10,7% één kind uit een vorige relatie; 9,8% heeft twee kinderen uit een vorige relatie en 3,1% heeft drie of meer kinderen uit een vorige relatie. 1,3% van de respondenten heeft minstens één kind in het gezin waarvan ze aangeven dat ze **geen relatie** hadden **met de andere ouder**, en 6,3% van de respondenten

²³ Deze vragen werden niet gesteld bij de 'uitbreiding bij niet-EU-gezinnen' (n = 2.189).

²⁴ Eigen kinderen, incl. adoptiekinderen, maar geen stiefkinderen. Pleegkinderen worden hier buiten beschouwing gelaten.

geeft aan dat er één of meerdere **stiefkinderen** tot het gezin behoren. Hiermee gaan we naadloos over naar de (nieuw) samengestelde gezinnen.

4.4 (NIEUW) SAMENGESTELDE GEZINNEN

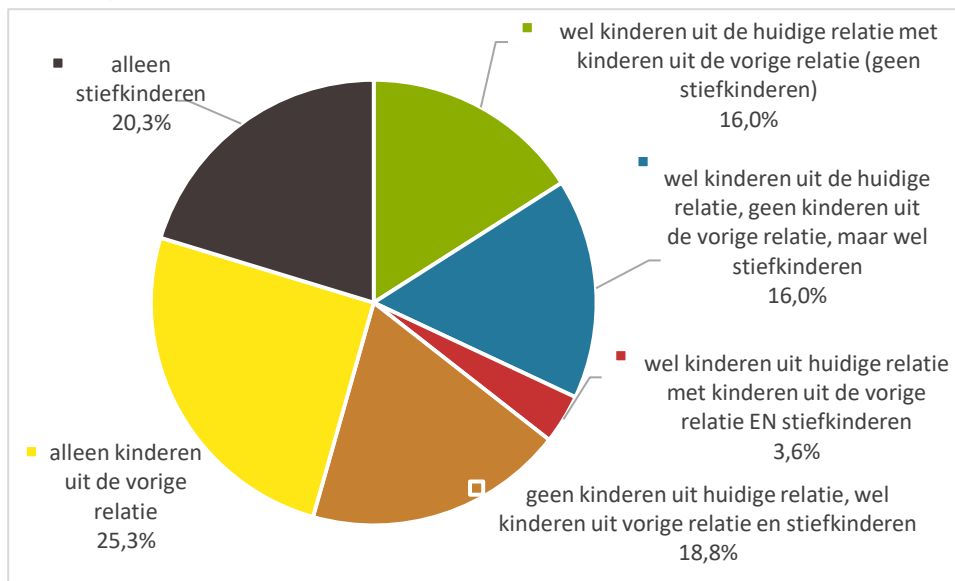
Op basis van deze informatie over de afstammingsrelatie van de kinderen kunnen we immers ook zien 'vanuit het perspectief van de tot het gezin behorende kinderen' welke gezinnen **intacte gezinnen** zijn, en dus geen enkel van de tot het gezin behorende kinderen een scheiding meemaakte²⁵, en welke gezinnen niet. De niet-intacte gezinnen delen we verder op naar gezinnen waar geen partner bij het gezin hoort, dus 'de **alleenstaande ouders**', en **(nieuw) samengestelde gezinnen** waar wel een (nieuwe) partner bij het gezin hoort. 71,2% van de gezinnen blijkt een intact gezin te zijn, 18,1% van de gezinnen is een alleenstaande ouder en 10,7% van de gezinnen is een (nieuw) samengesteld gezin. We konden deze cijfers slechts berekenen voor een deel van de steekproef, aangezien aan de uitbreiding bij niet-EU-respondenten de vraag naar de afstammingsrelatie niet werd gesteld²⁶. Vergeleken met voorgaand onderzoek uit 2002 op basis van de Panelstudie Belgische Huishoudens waarin een schatting gemaakt werd van het aandeel (nieuw) samengestelde gezinnen (Petit & Casman, 2008) stellen we een lichte toename vast van 3 à 4%.

In figuur 5 combineren we de informatie over de afstammingsrelatie van de kinderen die tot het gezin behoren voor de (nieuw) samengestelde gezinnen. We zien dat 25,3% van de respondenten in een (nieuw) samengesteld gezin alleen kinderen uit de vorige relatie heeft; 20,3% heeft alleen stiefkinderen; 16,0% heeft zowel kinderen uit de huidige als de vorige relatie, maar geen stiefkinderen; 16,0% van de respondenten in een (nieuw) samengesteld gezin heeft wel kinderen uit de huidige relatie en stiefkinderen, maar geen kinderen uit een vorige relatie; 3,6% heeft zowel kinderen uit de huidige relatie als kinderen uit de vorige relatie EN stiefkinderen en 18,8% heeft kinderen uit een vorige relatie en stiefkinderen, maar heeft geen kind uit de huidige partnerrelatie. 35,6% van de respondenten in (nieuw) samengestelde gezinnen heeft bijgevolg kinderen uit de huidige partnerrelatie. 58,7% van de respondenten in een (nieuw) samengestelde gezin heeft stiefkinderen. 45,6% van de (nieuw) samengestelde gezinnen is een eenvoudig samengesteld gezin, met andere woorden: indien slechts één van de partners kinderen meebrengt uit een vorige relatie, en er binnen de huidige relatie geen nieuwe kinderen worden geboren, spreekt men van eenvoudige stiefgezinnen (Vanassche e.a., 2013). De overige (nieuw) samengestelde gezinnen zijn complexe stiefgezinnen.

²⁵ Als respondenten of partners eerder een scheiding meemaakten in een kinderloze relatie, dan zullen we dit hier niet kunnen onderscheiden; als men nog kinderen heeft uit een vorige relatie die men nu niet tot het gezin rekent, dan zien we ze hier ook niet in deze tabel (zie verder).

²⁶ In de volgende cijfers zitten veel minder respondenten met een herkomst buiten de EU. Omwille van deze reden kunnen bepaalde cijfers, bijvoorbeeld het aandeel alleenstaande ouders, licht afwijken van eerder vermelde cijfers, dit ondanks het gebruik van een aangepaste weegcoëfficiënt waardoor de gerealiseerde steekproef representatief blijft voor de populatie gezinnen in het Vlaamse en Brussels Hoofdstedelijk Gewest (alleen de Nederlandstaligen) zoals gekend in de bevolkingsregisters voor de kenmerken geslacht, leeftijd en herkomst (zie [methodologisch rapport](#), Audenaert & Stuyck, 2018).

Figuur 5. Afstammingsrelatie van de kinderen in (nieuw) samengestelde gezinnen (percentages, n = 227)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Wanneer we de (nieuw) samengestelde gezinnen bekijken naar een aantal achtergrondkenmerken van de respondent zien we een opvallend verschil naar geslacht, met vrouwen die minder vaak dan mannen deel uitmaken van een intact gezin (63,7% tegenover 80,7%) en veel vaker een alleenstaande ouder zijn, maar dit is wellicht te wijten aan het steekproefkader waarin alleenstaande gescheiden vaders ondervertegenwoordigd zijn (zie [inleiding](#)). Het deel uitmaken van een intact gezin daalt ook met de toenemende leeftijd van de respondenten, ten nadele van het aandeel alleenstaande ouders, en zoals eerder al bleek en zoals goed te zien is in figuur 6, dus voornamelijk voor vrouwen.

Naar herkomst zien we dat respondenten met een herkomst buiten de EU iets vaker alleenstaande ouder zijn dan de respondenten met een herkomst in België of de EU (23,9% versus 17,2%). Het verschil is niet groot, en ook alleen te zien bij vrouwen (35,1% versus 25%), maar wel opmerkelijk omdat we het eerder andersom hadden verwacht gegeven dat respondenten met een herkomst buiten de EU over het algemeen genomen jonger zijn²⁷. Mannen met een herkomst buiten de EU vormen dan weer iets vaker een (nieuw) samengesteld gezin dan mannen met een herkomst in België of de EU (19% versus 10,9%). Voor vrouwen met een herkomst buiten de EU zien we het omgekeerde beeld: ze vormen minder vaak een (nieuw) samengesteld gezin dan vrouwen met een herkomst in België of de EU (4,4% versus 10,8%).

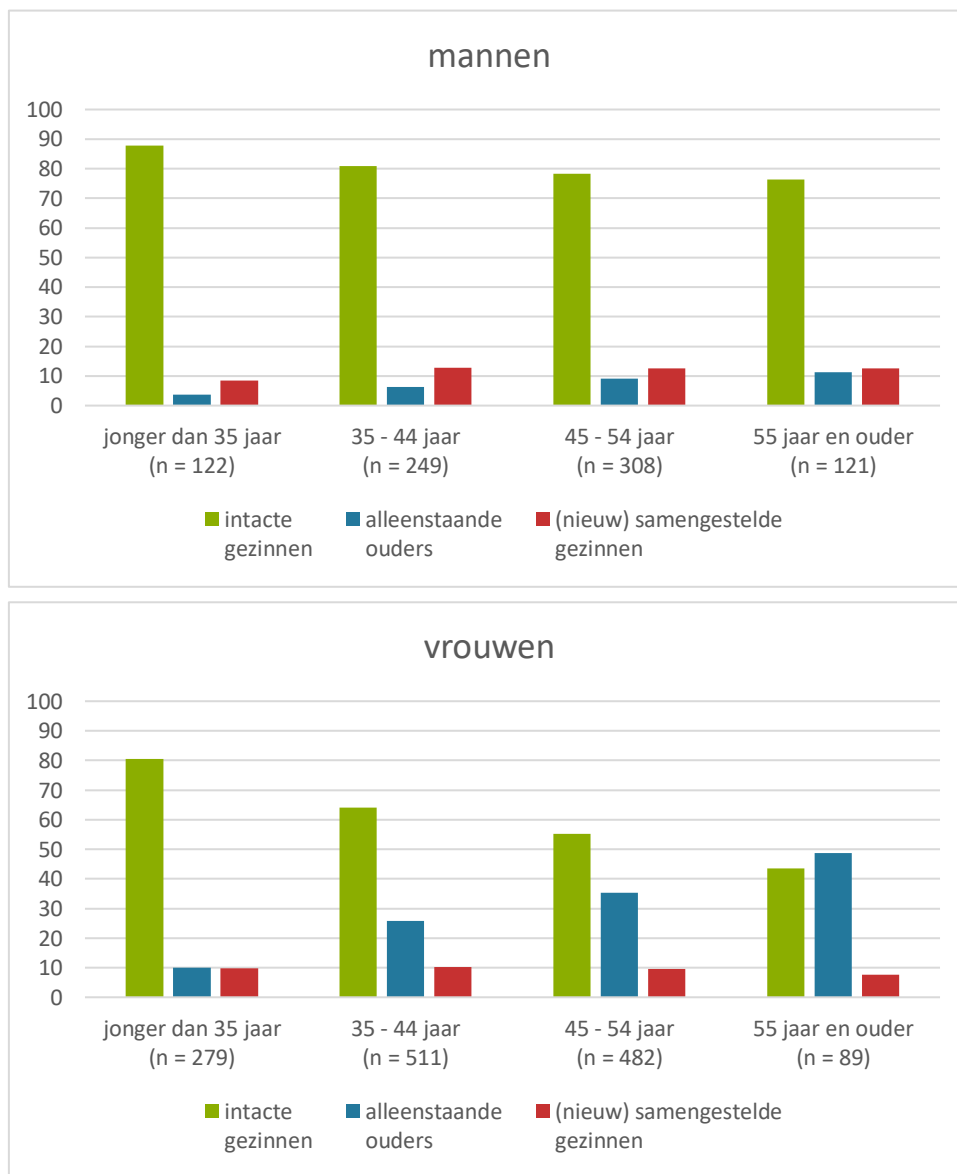
Het opleidingsniveau blijkt een belangrijke samenhang te vertonen met het type gezin. Respondenten met een diploma lager secundair onderwijs zijn betekenisvol vaker alleenstaande ouder en/of vormen vaker een (nieuw) samengesteld gezin, ten nadele van het intacte gezin dan respondenten met een diploma hoger onderwijs of universiteit. Slechts 60,4% van de respondenten met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs behoort tot een intact gezin, tegenover 77,2% van de respondenten met een diploma hoger onderwijs of universiteit²⁸. Ook naar het al dan niet hebben van betaald werk en de woonplaats zijn er verschillen te zien. Respondenten

²⁷ We zien de verschillen in gezinsvorm naar herkomst (Pearson χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,05$) als voor vrouwen ($p < 0,01$), en bij de respondenten jonger dan 45 jaar: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p < 0,05$; voor de 35-44-jarigen: $p < 0,001$; voor de 45-54-jarigen: $p = 0,9708$ (n.s.); voor de 55-jarigen en ouder kon geen toets worden berekend omwille van een te kleine n.

²⁸ We zien de verschillen in gezinsvorm naar opleidingsniveau (Pearson χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,001$) als voor vrouwen ($p < 0,001$), en binnen elke leeftijdsgroep, uitgezonderd de oudste waarvoor geen toets kon worden berekend omwille van een te kleine n: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p < 0,001$; voor de 35-44-jarigen: $p < 0,001$; voor de 45-54-jarigen: $p < 0,05$.

die alleenstaande ouder zijn, zijn iets vaker niet aan het werk (let wel, dit geldt alleen voor de alleenstaande vaders²⁹) dan respondenten in een intact of (nieuw) samengesteld gezin. Verder zien we dat het aandeel alleenstaande ouders dat in de stad woont (24,9%) groter is dan het aandeel alleenstaande ouders dat elders woont, anders gezegd, bijna één op vier of 37,9% van de alleenstaande ouders woont in de stad en 22,8% van de alleenstaande ouders woont in een klein dorp of op het platteland (niet in tabel).

Figuur 6. Gezinnen naar gezinsvorm, leeftijd en geslacht (percentages)

Significantieniveau: Pearson χ^2 voor de mannen: $p = 0,0947$ (n.s.); voor de vrouwen: $p < 0,001$.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

²⁹ We zien de verschillen in gezinsvorm naar al dan niet betaald werk (Pearson χ^2) wel voor mannen ($p < 0,001$), maar niet voor vrouwen ($p = 0,3198$ (n.s.)), en alleen bij de respondenten van 45 tot 55 jaar: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p = 0,1131$ (n.s.); voor de 35-44-jarigen: $p = 0,9634$ (n.s.); voor de 45-54-jarigen: $p < 0,01$) en voor de 55-jarigen en ouder: $p = 0,5008$ (n.s.).

Tabel 7. Gezinsvorm naar achtergrondkenmerken (rijpercentages)

	intact gezin	alleenstaande ouder	(nieuw) samengesteld gezin	n
Totaal	71,2	18,1	10,7	2.161
Geslacht ***				
mannen	80,7	7,4	11,9	800
vrouwen	63,7	26,6	9,7	1.361
Leeftijd ***				
jonger dan 35 jaar	83,1	7,6	9,3	401
35 - 44 jaar	71,1	17,6	11,3	760
45 - 54 jaar	66,2	22,9	10,9	790
55 jaar en ouder	62,9	26,6	10,5	210
Herkomst *				
Belg/EU	72,1	17,2	10,7	1.955
niet-EU	65,8	23,9	10,3	166
Diploma ***				
lager secundair onderwijs	60,4	25,7	13,9	270
hoger secundair onderwijs	66,2	20,0	13,8	613
hoger onderwijs of universiteit	77,2	14,8	7,9	1.188
Betaald werk **				
ja	72,5	17,1	10,4	1.899
neen	62,4	24,8	12,7	256
Woonplaats ***				
in een (middel)grote of kleine stad	62,6	24,9	12,4	525
in de rand van een stad of een groot dorp	73,2	16,9	9,9	900
in een klein dorp of op het platteland	75,4	13,8	10,8	657
Religie (n.s.)	-	-	-	
Gezinstype ***				
gehuwd koppel	91,6	/	8,4	1.329
ongehuwd koppel	72,1	/	27,9	416
alleenstaande ouder	/	100,0	/	416
Leeftijd jongste kind ***				
0 - 2 jaar	88,5	3,6	7,9	421
3 - 5 jaar	73,6	14,0	12,4	259
6 - 11 jaar	67,2	21,3	11,6	476
12 - 17 jaar	64,9	23,9	11,2	440
18 - 24 jaar	61,5	26,8	11,7	527

Exclusief een jongste kind ouder dan 25 jaar (0,5%). Significantiëniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Opvallend is dat het percentage (nieuw) samengestelde gezinnen relatief weinig varieert over de verschillende achtergrondkenmerken van de respondent, behalve bij het gezinstype waar het aandeel ongehuwde koppels dat een (nieuw) samengesteld gezin vormt beduidend hoger is (27,9%) dan het aandeel gehuwde koppels dat een (nieuw) samengesteld gezin vormt (8,4%). Naar leeftijd van het jongste kind zien we vooral van de leeftijd van zes jaar een verschuiving richting meer alleenstaande ouders³⁰, van 3,6% bij gezinnen met een jongste kind jonger dan 3 jaar tot 26,8% bij de gezinnen met een jongste kind jonger dan 25 jaar. Het aandeel (nieuw) samengestelde gezinnen blijft ook naarmate de leeftijd van het jongste kind toeneemt min of meer even groot (rond 11%).

5 WAAR WONEN DEZE GEZINSLEDEN?

In de gezinsenquête vragen we voor elk gezinslid *of dit gezinslid officieel inwoont, met andere woorden of hij of zij zijn/haar domicilie gevestigd heeft bij de respondent, hoeveel dagen dit gezinslid feitelijk bij de respondent verblijft en indien het gezinslid ook elders verblijft, vragen we waar dit dan is*. Op deze manier kunnen we onder meer nagaan hoeveel gezinnen gezinsleden tellen die niet voltijds inwonen³¹ en of het gebruik van domicilie als criterium voor het bepalen wie tot het gezin behoort wel valide is.

5.1 DOMICILIE OF WETTELIJKE VERBLIJFPLAATS

9% van de respondenten gaf voor één of meerdere gezinsleden op dat dit gezinslid zijn of haar domicilie elders heeft. Dus bijna één gezin op tien heeft één of meerdere gezinsleden waarvan ze vinden dat deze tot het gezin behoren (subjectieve gezinssamenstelling), maar die hun wettelijke verblijfplaats elders hebben.

Welke relatie hebben de niet-gedomicilieerde gezinsleden met de respondent? In de meerderheid van de gevallen blijkt het om een eigen kind, adoptie- of pleegkind te gaan (69,4%) of een stiefkind (20,5%). In mindere mate een echtgeno(o)t(e) (1,6%) of ongehuwde partner (2,2%). De overige 7,2% zijn ex-partners, schoonkinderen, kleinkinderen, ouders, broers, zussen, andere familieleden of niet-verwanten.

5.2 FEITELIJKE VERBLIJFPLAATS

Los van de wettelijke verblijfplaats kunnen gezinsleden ook (een deel van de tijd) elders wonen. Eén vijfde of 19,9% van de gezinnen heeft één of meerdere gezinsleden die een deel van de tijd elders verblijven. Het merendeel van deze gezinnen telt slechts één gezinslid dat naast het gezin van de respondent **een tweede verblijfplaats** heeft (11,1%), of twee gezinsleden met een tweede verblijfplaats (7,1%). De overige 1,7% gezinnen telt meer dan twee gezinsleden met een tweede verblijfplaats.

Als we kijken naar de **verblijfsduur** van de gezinsleden van de respondenten, dan zien we dat in 5,7% van de gezinnen er minstens één gezinslid één week op twee elders verblijft, de zogenaamde week-om-week regeling.

³⁰ We zien de verschillen in gezinsvorm naar de leeftijd van het jongste kind (Pearson χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,001$), als voor vrouwen ($p < 0,001$).

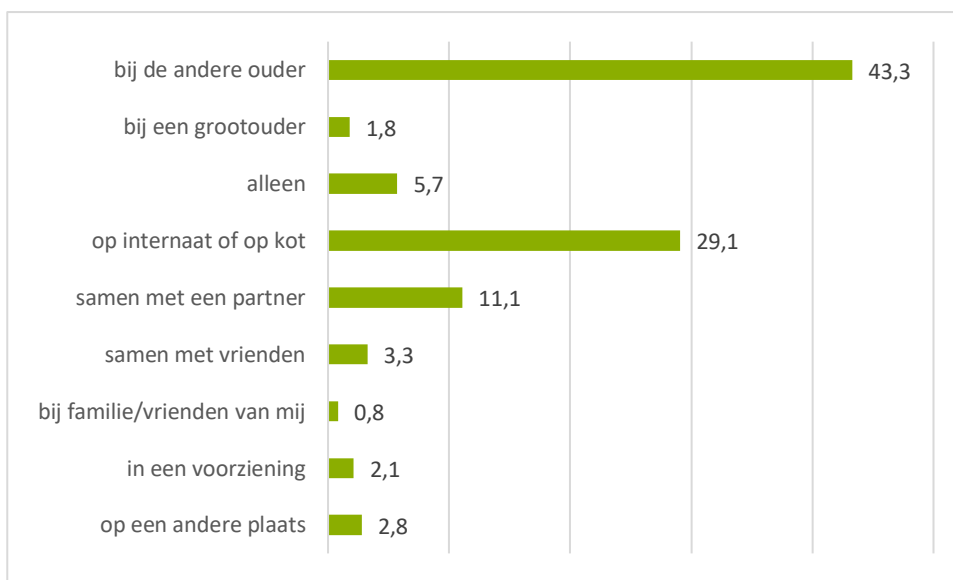
³¹ Deze vragen worden niet voor alle gezinsleden even goed ingevuld. Zo ontbreekt voor 38,6% van de gezinnen de informatie over de wettelijke verblijfplaats voor één (26,5%) of meerdere gezinsleden (12,1%). Voor de vraag hoeveel dagen het gezinslid bij de respondent verblijft, bedraagt het % gezinnen dat deze vraag niet voor alle gezinsleden heeft ingevuld 33,8% (meestal ontbreekt deze informatie slechts voor één gezinslid, 21,9%). In deze en de volgende paragrafen tellen we de gezinnen of gezinsleden voor wie men opgeeft dat ze hun domicilie elders hebben gevestigd of waarvoor men opgeeft dat ze ook elders verblijven. De hiernavolgende cijfers met betrekking tot de domicilie van de gezinsleden, het aantal dagen dat ze in het gezin verblijven en de tweede verblijfplaats refereren bijgevolg naar een ondergrens en zijn louter indicatief.

14,7% van de gezinnen heeft één of meerdere gezinsleden die minder dan zeven dagen op zeven (en ook niet in een week-om-week regeling zitten) in het gezin van de respondent verblijven³².

We bekijken achtereenvolgens de partners en de kinderen meer in detail. In de meeste gezinnen woont de partner voltijds in het gezin³³. Bij 1,1% van de gezinnen woont de partner minder dan zeven dagen op zeven in het gezin, waarvan 0,1% één week op twee. 5,6% van de gezinnen heeft één of meerdere kinderen die één week op twee elders wonen; 13,9% van de gezinnen heeft één of meerdere kinderen die één of meer dagen in de week elders wonen. Beiden tezamen genomen heeft bijna één op vijf of 19,4% van de gezinnen één of meerdere kinderen die één of meerdere dagen per week elders wonen³⁴.

Waar wonen ze dan? We vroegen aan de respondenten: *'Verblijft dit kind niet alleen bij u, maar ook ergens anders. Waar is dat dan?'*. We zien in figuur 7 dat het merendeel van de gezinnen met kinderen met een tweede verblijfplaats minstens één kind hebben dat ook in het gezin van de andere ouder verblijft (43,3%) of op internaat of op kot zit (29,1%) of elders samenwoont met een partner (11,1%).

Figuur 7. Gezinnen met kinderen met een tweede verblijfplaats, naar de andere verblijfplaats van de kinderen (percentages, n = 612)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

6 ANDERE KINDEREN

6.1 OVERLEDEN KINDEREN

Een aantal respondenten heeft naast de kinderen die tot het gezin van de respondent behoren ook nog andere kinderen. We vragen hier ook expliciet naar *overleden kinderen*, en naar andere kinderen voor wie men nog

³² De % sommeren niet mooi tot 19,9% omdat er in sommige gezinnen zowel gezinsleden zijn die minder dan zeven dagen op zeven als één week op twee elders verblijven.

³³ Of ontbrekende antwoorden voor de partner bij 25,5% van de gezinnen.

³⁴ Of ontbrekende antwoorden voor één of meerdere kinderen bij 13,3% van de gezinnen.

niets invulde onder de vraag naar het gezin. 2,9% van de respondenten geeft aan één (88,6%) of meerdere kinderen (8,2%) te hebben gehad die doodgeboren zijn of later overleden zijn³⁵.

6.2 KINDEREN DIE NIET (MEER) TOT HET GEZIN BEHOREN

We vroegen onder een luik 'andere kinderen' aan de respondenten 'Heeft u nog kinderen over wie u nog niets invulde bij de vragen 1 en 2?' In vraag 1 peilden we immers wie tot het gezin behoort en in vraag 2 peilden we naar reeds overleden kinderen. In de vraaginstructie geven we mee dat dit bijvoorbeeld kinderen kunnen zijn die intussen zelf een gezin hebben of die al lang niet meer bij de respondent verblijven. Eén op tien of 9,8% van de respondenten geeft aan dat ze nog kinderen hebben die men dus niet of niet meer tot het gezin rekent. Van die 9,8% geeft 5% één kind op; 3,1% geeft twee kinderen op; 1,3% geeft drie kinderen of meer op. Uit tabel 8 blijkt dat met name respondenten in een (nieuw) samengesteld gezin vaker aangeven dan intacte gezinnen en alleenstaande ouders dat ze nog kinderen hebben die men niet (meer) tot het gezin rekent.

We weten ook van deze kinderen of ze wel of niet uit de huidige relatie stammen³⁶. We geven in tabel 8 eveneens de respondenten weer die aangeven nog kinderen uit een huidige of een vorige relatie te hebben die niet (meer) tot het gezin behoren, naar gezinsvorm. Daaruit blijkt dat 1,7% van de respondenten waarvan we eerder aangaven dat ze een intact gezin hadden, nog andere kinderen heeft uit een vorige relatie (die niet (meer) tot het gezin behoren) of stiefkinderen die niet (meer) tot het gezin behoren. Voor alleenstaande ouders en samengestelde gezinnen ligt dit percentage hoger: respectievelijk 13,2% en 13,1%³⁷. Of dit ooit samengestelde gezinnen geweest zijn of niet, kunnen we uit de gezinsenquête niet achterhalen.

Tabel 8. Respondenten met kinderen die niet (meer) tot het gezin behoren, naar afstammingsrelatie van de kinderen en gezinsvorm (percentages)

Heeft u nog kinderen over wie u nog niets invulde bij de vorige vragen?					
	ja	n	ik heb nog kind(eren) uit de huidige relatie	ik heb nog stiefkind(eren) of kind(eren) uit een vorige relatie	n
Totaal	9,8	2.683	3,5	4,9	2.189
Gezinsvorm			(n.s.)	***	
intacte gezinnen	7,0	1.518	4,3	1,7	1.518
alleenstaande ouders	14,3	416	1,0	13,2	416
(nieuw) samengestelde gezinnen	18,6	227	1,9	13,1	227

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

In totaal gaat het om 416 kinderen. We vroegen ook naar de geboortedatum voor elk van deze kinderen, en 'Sinds welk jaar verblijft dit kind niet meer bij u?'. Op deze manier konden we nagaan hoe oud het kind was op het ogenblik dat het kind het ouderlijk huis verliet of, ingeval van een relatiebreuk van de ouders, van de respondent gescheiden werd. 5% van deze kinderen was jonger dan 6 jaar op het ogenblik dat het niet meer bij de ouder verbleef, nog eens 3,6% was 6 - 11 jaar, 9,6% was 12 - 17 jaar. Bijna één op twee van de kinderen die

³⁵ Van de overige 3,1% weten we niet hoeveel kinderen ze hebben die doodgeboren zijn of later overleden zijn door item non respons (men vinkte geen antwoord aan).

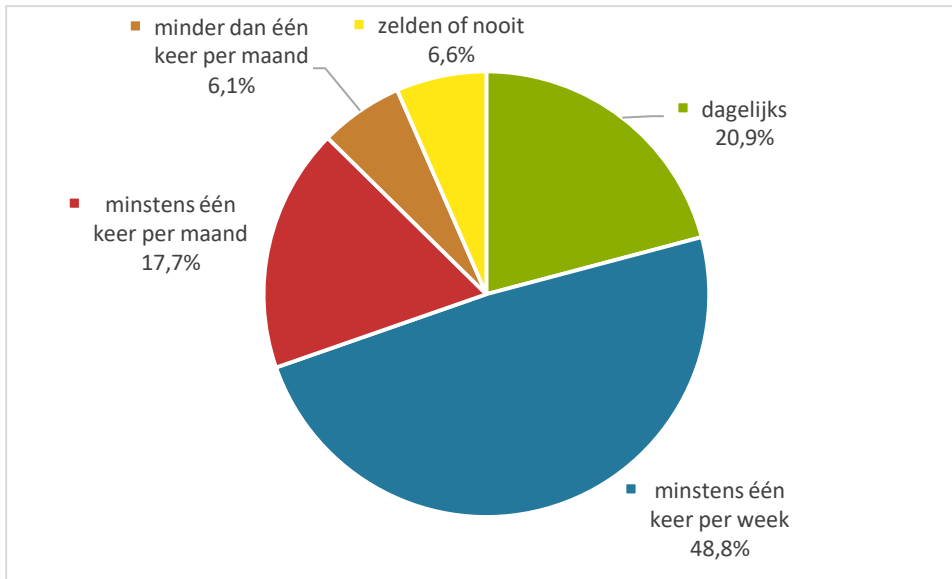
³⁶ De vraag naar de afstammingsrelatie van deze kinderen werd niet bevraagd aan de uitbreiding bij personen met een herkomst buiten de EU.

³⁷ Merk op dat niet alle respondenten deze vraag hebben ingevuld. 22,6% vulde deze vraag niet in. Eigen aan een postenquête is dat 'niet relevant geachte vragen' gemakkelijk worden overgeslagen, met name ja/nee vragen. We veronderstellen dat het merendeel van de niet-ingevulde antwoorden een 'neen' betreft en tellen hier alleen de respondenten die kinderen opgaven. De cijfers uit deze alinea refereren bijgevolg naar een ondergrens en zijn louter indicatief.

niet (meer) tot het gezin behoren was 18 - 24 jaar op het moment dat het niet meer bij de ouder verbleef (48,8%) en 15,6% was ouder dan 25 jaar³⁸.

We vroegen tot slot over deze kinderen nog *'Hoe vaak heeft u contact met dit kind?'*. 20,9% van deze kinderen heeft (volgens de ouder waarbij het niet langer verblijft) dagelijks contact met deze ouder, 48,8% heeft minstens één keer per week contact met deze ouder, 17,7% minstens één keer per maand, 6,1% minder dan één keer per maand en 6,6% zelden of nooit³⁹.

Figuur 8. Kinderen die niet (meer) tot het gezin behoren naar hun contactfrequentie (niet gewogen percentages, n = 412)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

6.3 KINDERWENS OF DE KINDEREN DIE NOG NIET BIJ HET GEZIN HOREN

We vroegen aan de respondenten: *'Verwacht u of uw partner op dit moment een kind?'*. 3% van de respondenten verwachtte op het moment van bevraging een kind. Op de vraag *of men nog kinderen wilt*, antwoordt 9,2% 'ja'. Daarvan willen de meesten (6%) nog één kind (van de 9,2% die nog een kind willen); 1,5% wilt nog twee kinderen, 0,7% wilt nog drie kinderen en 1% weet niet hoeveel kinderen men nog wilt. 10,2% twijfelt nog of ze nog kinderen willen en de overige 80,6% geeft aan geen kinderen meer te willen.

Er is geen betekenisvol verschil naar geslacht, wel naar leeftijd van de respondenten. Zoals we kunnen verwachten daalt de kinderwens sterk met de toenemende leeftijd (zie tabel 9)⁴⁰. We zien ook een betekenisvol verschil naar herkomst, 19,2% van de respondenten met een herkomst buiten de EU heeft nog een kinderwens, tegenover 7,6% van de respondenten met een Belgische herkomst⁴¹. Echter, voor de respondenten jonger dan 35 jaar zien we geen betekenisvol verschil in kinderwens naar herkomst, voor de oudere leeftijdsgroepen wel. Omdat de kinderwens sterk leeftijdsgebonden is en daarbij ook gelinkt is aan het aantal kinderen dat men reeds

³⁸ Niet gewogen percentages; voor 17,3% van de 416 kinderen werd deze vraag niet beantwoord.

³⁹ Niet gewogen percentages.

⁴⁰ We zien het verschil in kinderwens naar leeftijd zowel voor mannen als voor vrouwen: Pearson χ^2 voor mannen: $p < 0,001$; voor vrouwen: $p < 0,001$.

⁴¹ We zien ook dit verschil in kinderwens naar herkomst zowel voor mannen als voor vrouwen, maar dus niet in elke leeftijdscategorie: Pearson χ^2 voor mannen: $p < 0,001$; voor vrouwen: $p < 0,001$; voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p = 0,0665$ (n.s.); voor de 35-44-jarigen: $p < 0,001$; voor de 45-54-jarigen: $p < 0,001$ en voor de 55-jarigen en ouder zijn er te weinig respondenten die nog een kind willen om een toets te berekenen.

heeft, en omdat het tegelijkertijd ontrafelen van al deze bepalende elementen (in een multivariate analyse) buiten het bestek van deze bijdrage valt, gaan we hier niet dieper op in.

Tabel 9. Kinderwens naar geslacht, leeftijd en herkomst (rijpercentages)

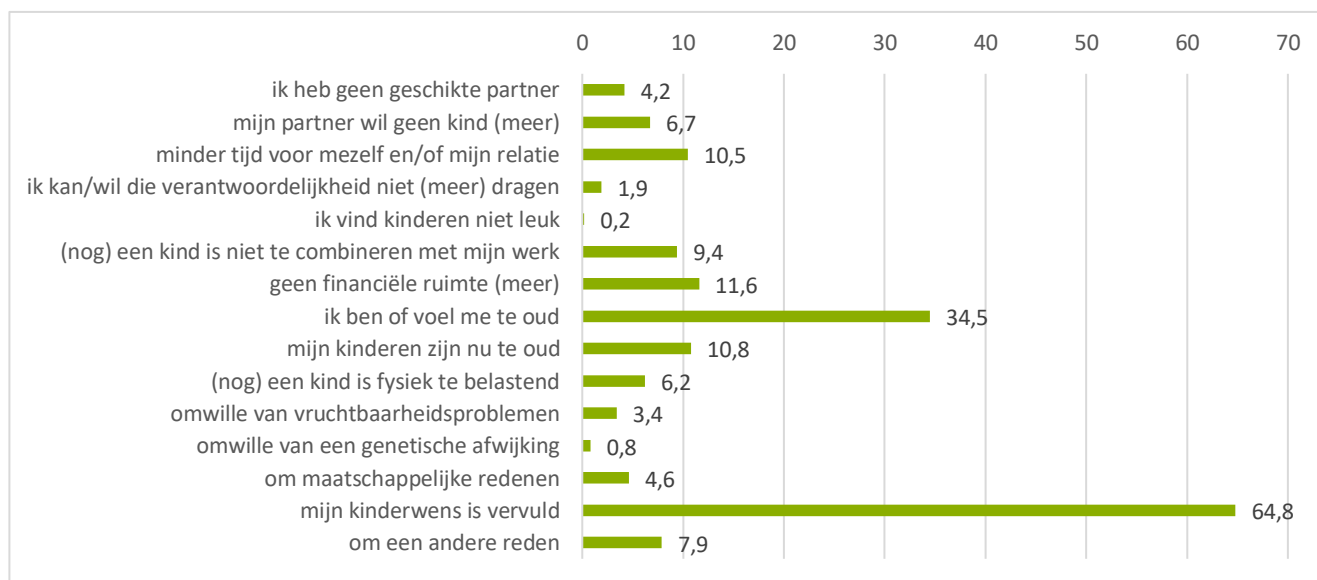
Wilt u nog kinderen?				
	ja	ik twijfel nog	neen	n
Totaal	9,2	10,2	80,6	2.134
Geslacht (n.s.)	-	-	-	
Leeftijd ***				
jonger dan 35 jaar	28,7	28,4	42,9	548
35-44 jaar	7,9	9,1	83,1	972
45-54 jaar	0,8	2,5	96,8	883
55 jaar en ouder	0,5	1,6	98,0	226
Herkomst ***				
België/EU	7,7	9,1	83,2	1932
niet-EU	19,2	17,8	63,0	659

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

We vroegen in de gezinsenquête ook 'Waarom twijfelt u om nog kinderen te krijgen, of waarom wilt u geen kinderen meer?'. Een aantal antwoordmogelijkheden werden opgesomd en respondenten konden zowel meerdere antwoorden aanvinken als in een open antwoord bij 'andere reden' iets invullen. Onder de meest frequent genoemde redenen zijn: 'mijn kinderwens is vervuld' (64,8%), 'ik ben of voel me te oud' (34,5%), en 'mijn kinderen zijn nu te oud' (10,8%), maar toch ook wel 'minder tijd voor mezelf en/of voor mijn relatie' (10,5%) en 'geen financiële ruimte meer' (11,6%).

Figuur 9. Redenen om te twijfelen of geen kind meer te willen (percentages, n = 1.605)⁴²

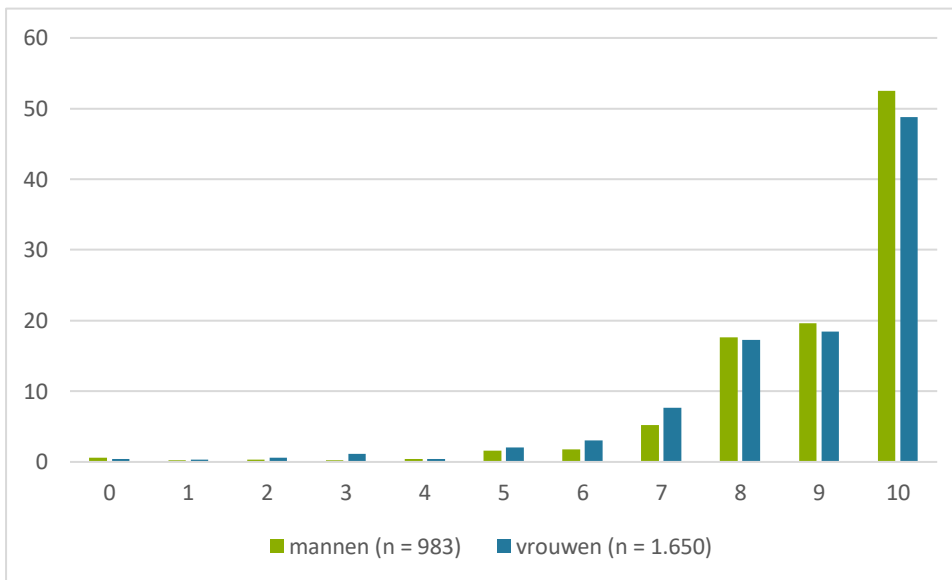
BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

⁴² Bij maatschappelijke redenen stond in de vragenlijst de volgende duiding tussen haakjes: overbevolking, onveilig, klimaatverandering, ...

7 TEVREDENHEID MET DE SAMENSTELLING VAN HET GEZIN

Doorheen de gezinsenquête peilden we naar de tevredenheid met een aantal levensdomeinen. De **tevredenheid met de samenstelling van het gezin**, is een eerste in het vragenboekje. We bevroegen de tevredenheid met de samenstelling van het gezin door middel van de volgende vraagstelling: *'Hoe tevreden of ontevreden bent u met de samenstelling van uw gezin?'*. We zien dat het overgrote merendeel van de respondenten (86,8%) een score geeft van 8 of meer. De helft van de respondenten (50,5%) geeft een 10.

Figuur 10. Tevredenheid met de gezinssamenstelling (percentages)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Meer mannen dan vrouwen geven een score van 8 of meer (89,6% tegenover 84,6%) en de tevredenheid daalt met de toenemende leeftijd, van 91,4% bij de respondenten jonger dan 35 jaar tot 80,1% bij de respondenten van 55 jaar en ouder. We zien deze daling naarmate de leeftijd toeneemt vooral bij vrouwen omdat ze vaker dan mannen met de toenemende leeftijd alleenstaande ouder zijn. De daling is minder uitgesproken bij mannen (en niet betekenisvol)⁴³.

We zien geen betekenisvol verschil naar herkomst⁴⁴, noch naar het opleidingsniveau⁴⁵, maar wel naar het hebben van wel of niet betaald werk⁴⁶. Mannen met betaald werk zijn vaker tevreden (90,8% scoort 8 op 10 of meer) met de samenstelling van hun gezin dan mannen die geen betaald werk hebben (78,1%). Voor vrouwen zien we dit verschil naar betaald werk niet.

Gezinstype maakt een groot verschil, zowel voor mannen als voor vrouwen en in elke leeftijdsgroep. Van de respondenten in een gehuwd koppel geeft 93,9% een score van 8 op 10 of meer, tegenover voor 85,3% van de

⁴³ Tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar geslacht: Rao-Scott χ^2 : $p < 0,01$; naar leeftijd: Pearson χ^2 : voor mannen: $p = 0,1629$ (n.s.) en voor vrouwen: $p < 0,01$.

⁴⁴ Tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar herkomst: Rao-Scott χ^2 : $p = 0,7096$ (n.s.).

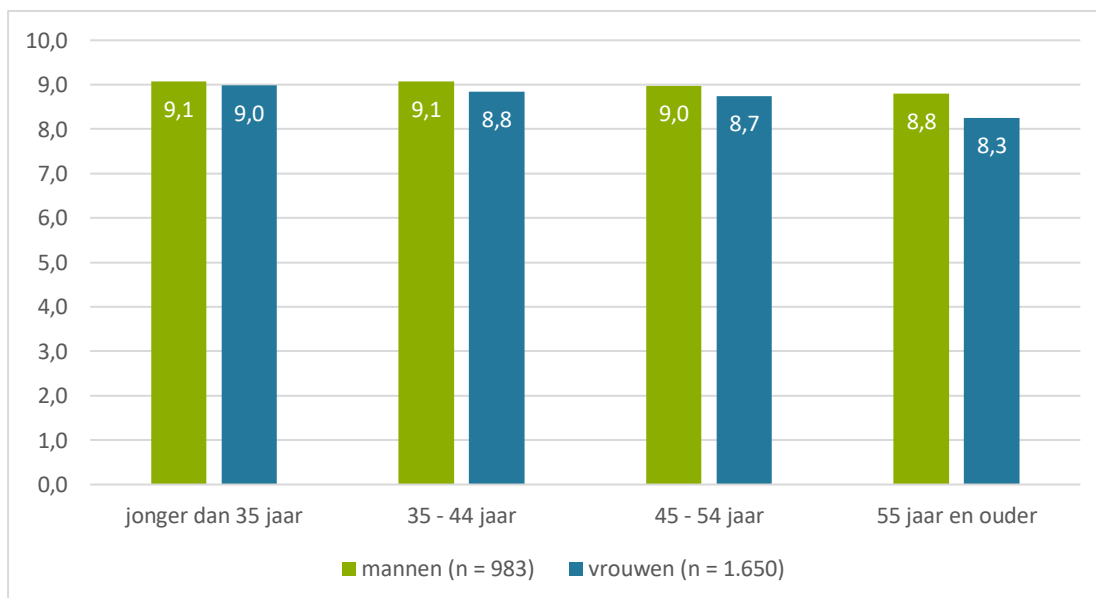
⁴⁵ Tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar opleidingsniveau: Rao-Scott χ^2 : $p = 0,4341$ (n.s.).

⁴⁶ Tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar het wel of niet hebben van betaald werk: Rao-Scott χ^2 : $p < 0,01$; we zien dit verschil wel voor mannen ($p < 0,05$), maar niet voor vrouwen ($p = 0,1171$ (n.s.)). We zien dit verschil ook in drie van de vier leeftijdsgroepen, nl. bij de 35 jarigen en ouder ($p > 0,05$ voor zowel de 35-44-jarigen, de 45-54-jarigen en de 55-jarigen en ouder), maar niet bij de respondenten jonger dan 35 jaar ($p = 0,1632$ (n.s.)).

respondenten in een ongehuwd koppel en 62,6% van de alleenstaande ouders⁴⁷. Alleenstaande vaders zijn daarbij nog minder vaak tevreden dan alleenstaande moeders (53,3% versus 64,9%). Respondenten zijn ook vaker tevreden naarmate ze meer kinderen hebben in het gezin, 82,4% van de respondenten met één kind geeft een score van 8 of meer op 10 tot 89,3% voor respondenten met drie of meer kinderen⁴⁸. Ook de leeftijd van de kinderen hangt samen met de tevredenheid met de gezinssamenstelling. We zien dat respondenten met een jongste kind in de leeftijdscategorie 18 - 24 jaar iets minder vaak tevreden zijn (84,8%) met de samenstelling van hun gezin dan respondenten met een jongste kind jonger dan 3 jaar (91,8%), maar we zien dit verschil alleen voor vrouwen⁴⁹.

We kunnen de tevredenheid van de respondenten met de samenstelling van hun gezin ook weergeven in gemiddelden. De gemiddelde tevredenheid van alle respondenten met de wijze waarop hun gezin is samengesteld is 8,9. Mannen scoren gemiddeld 9, vrouwen iets minder met 8,8. De gemiddelde score daalt met toenemende leeftijd, zowel voor mannen als voor vrouwen, zij het voor vrouwen iets meer⁵⁰. De gemiddelde tevredenheid van alleenstaande ouders ligt met 7,3 voor de mannen en 7,8 voor de vrouwen beduidend lager dan bij gehuwde koppels (9,2 zowel voor mannen als voor vrouwen) en neemt weer toe voor (nieuw) samengestelde gezinnen, eveneens zowel voor vrouwen (8,4) als voor mannen (8,5)⁵¹.

Figuur 11. Gemiddelde tevredenheid met de samenstelling van het gezin, naar geslacht en leeftijd

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

⁴⁷ Tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar gezinstype: Rao-Scott χ^2 : $p < 0,001$, zowel voor mannen als voor vrouwen en in elke leeftijdsgroep.

⁴⁸ Tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar het aantal kinderen: Rao-Scott χ^2 : $p < 0,01$, wel voor mannen ($p < 0,05$) maar niet voor vrouwen ($p = 0,105$ (n.s.)) en alleen bij de 45-54-jarigen ($p < 0,05$). In de overige leeftijdsgroepen zien we geen verschil in de tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar het aantal kinderen (p is telkenmale $> 0,05$ (n.s.)).

⁴⁹ Tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar leeftijd van het jongste kind: Rao-Scott χ^2 : $p < 0,01$; voor mannen zien we geen verschil ($p = 0,0999$ (n.s.)) maar wel voor vrouwen ($p < 0,01$) en alleen bij respondenten jonger dan 35 jaar en de 45-54-jarigen zien we verschillen (Pearson χ^2 : $p < 0,05$). In de overige leeftijdsgroepen zien we geen verschil in de tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar het aantal kinderen (p is telkenmale $> 0,05$ (n.s.)).

⁵⁰ Kruskal-Wallis Test voor het mediaanverschil in de tevredenheid met de gezinssamenstelling tussen mannen en vrouwen: $p < 0,01$; Kruskal-Wallis Test voor mediaanverschillen in de tevredenheid met de gezinssamenstelling naar leeftijd: voor mannen: $p = 0,4352$ (n.s.) en voor vrouwen: $p < 0,05$.

⁵¹ Kruskal-Wallis Test voor het mediaanverschil in de tevredenheid met de gezinssamenstelling naar gezinsvorm: voor mannen: $p < 0,001$ en voor vrouwen: $p < 0,001$.

8 WAT HAD MEN LIEVER ANDERS GEZIEN IN DE SAMENSTELLING VAN HET GEZIN?

Naast het bevragen van de tevredenheid met de gezinssamenstelling door middel van een score op 10, vragen we in een open vraag ook *'Welke zaken in de samenstelling van het gezin men liever anders had gezien en waarom?'*. Respondenten en partners konden hier hun wensen en verzuchtingen over de samenstelling van hun gezin kwijt. Heel wat deelnemers, 23,6% van de respondenten (n = 534) antwoordden op deze open vraag. Opvallend is dat bijna de helft van de alleenstaande ouders (47%) een antwoord geeft op deze vraag.

Uit een verkennende lezing van de eerste 50 antwoorden bleek dat de antwoorden doorgaans of (1) betrekking hebben op de partnerrelatie of het ontbreken ervan of (2) op de kinderwens of de relatie met de kinderen. We gaven in een eerste lezing van alle uitspraken elke uitspraak een code op argumenten die betrekking hebben op de partnerrelatie en/of op argumenten die betrekking hebben op de kinderwens of de relatie met de kinderen. Vervolgens sorteerden we de uitspraken volgens deze initieel gegeven code en verfijnden we deze in een tweede lezing. Aan een aanzienlijk deel van de uitspraken kunnen we meerdere codes toekennen. Tussen haakjes staat telkens het aantal keer dat aan uitspraken een vergelijkbare code werd toegekend. We illustreren de toegekende codes aan de hand van enkele uitspraken. Het valt daarbij op dat een aantal respondenten zich niet beperkt tot de samenstelling van het gezin, maar ook andere thema's in het gezinsleven aanraakt.

8.1 OVER DE PARTNER(RELATIE)

We starten dit verhaal met datgene wat men niet wilt. Bovenaan staat met stip:

Ik was liever niet gescheiden (n = 50).

Ouders refereren naar de scheiding op twee verschillende manieren, soms niet duidelijk te onderscheiden in het verkregen antwoord. In een eerste manier wordt naar de scheiding in het algemeen gerefereerd, met scheiding als een bepaald 'proces' dat men liever niet had meegemaakt (vaak in de eerste plaats voor de kinderen). Men spreekt dan van 'liever geen scheiding moeten meemaken of verwerken', resulterend in een toestand van 'gescheiden zijn'. Men was dan 'liever niet gescheiden'. Daarbij wordt ook gewezen op de veeleer negatieve gevolgen van de scheiding, waaronder een toenemende complexiteit van het gezinsleven.

Ik had liever geen scheiding meegemaakt, een kind verdient een mama en papa zonder keuzes te moeten maken (vrouw, 33 jaar, nieuw samengesteld gezin met één kind).

Ik had liever dat we niet gescheiden waren. Het maakt het leven er niet simpeler op (vrouw, 54 jaar, alleenstaande moeder met één kind).

Ik had liever nooit een echtscheiding gehad in het verleden. Samengestelde gezinnen zijn wellicht complexer en minder geborgen (man, 44 jaar, nieuw samengesteld gezin met drie kinderen).

Een tweede manier is de verwijzing naar het spijt hebben van de scheiding van de partner. Men verwijst hier dan eerder naar de 'persoon' van wie men is gescheiden. Die persoon wordt vaak ook benoemd in zijn/haar relatie tot de kinderen: 'de moeder of vader van mijn kinderen'.

Ik had liever dat mijn partner mee aan het huwelijk had gewerkt en thuis was blijven wonen (vrouw, 48 jaar, alleenstaande moeder met twee kinderen).

Ik was liever nog samen geweest met de vader van de kinderen en had een gelukkig gezinsleven gehad. (vrouw, 56 jaar, alleenstaande moeder met twee kinderen).

Soms refereert men ook naar spijt over het verlies van de vorige gezinsconstellatie en gebruikt dan termen als 'terug naar hoe het was', 'mijn oorspronkelijke gezin terug willen' e.d. Men refereert ook naar de aanpassingsperiode die men noodgedwongen heeft moeten doorlopen.

Tot lang na het uit elkaar gaan wilde ik zeer graag ons oorspronkelijk gezin terug. Maar ik heb dat moeten loslaten. Ik heb ook moeten leren mijn dochter te delen in een week-om-week systeem. Ik ben daar nog steeds niet gelukkig mee, maar kies ervoor om dit niets meer in de weg te laten staan (vrouw, 36 jaar, alleenstaande moeder met één kind).

Ik had liever dat mijn ex-man mij niet verlaten had. Ik heb dit heel erg gevonden, ook voor mijn kinderen. Nu, na 3,5 jaar geleden begint het beter te gaan (vrouw, 48 jaar, alleenstaande moeder met twee kinderen).

Ik had liever dat mijn partner niet was overleden (n = 12).

Er zijn een aantal ouders die vermelden dat ze een partner hebben verloren door overlijden. Meestal schrijft men gewoon dit: 'Ik had liever dat mijn partner niet was overleden', zonder meer. Soms met een referentie naar de kinderen die zonder de betreffende ouderfiguur moesten opgroeien of naar het alleen moeten instaan voor het gezin, zoals hieronder.

Ik had liever mijn partner (man) nog gehad zodat mijn dochter niet was opgegroeid zonder vader (vrouw, 39 jaar, alleenstaande moeder met één kind).

Ik had liever mijn kinderen samen opgevoed met mijn (overleden) vrouw. Als alleenstaande papa sta ik met vele zaken helemaal alleen (man, 43 jaar, alleenstaande vader met twee kinderen).

Wat wilt men dan wel?

Ik had liever een partner (gehad)(n = 69).

Alleenstaande ouder zijn valt veel mensen zwaar om dragen. De nood aan emotionele en financiële steun wordt vermeld, maar ook het kunnen 'delen' van de zorg en de opvoeding (zie ook verder onder 'gedeeld ouderschap'). Deze drie noden komen veelvuldig terug.

In een éénoudergezin draag je alle lasten alleen, zowel financieel als emotioneel. Het kan soms zwaar zijn, maar het lukt (vrouw, 47 jaar, alleenstaande moeder met één kind).

Ik had liever een gezin met partner. Scheiden is niet wat je in gedachten hebt als je trouwt. Kinderen alleen opvoeden is niet altijd gemakkelijk (vrouw, 48 jaar, alleenstaande moeder met twee kinderen)

Welke partner wilt men dan? Een goede, geschikte partner, betrouwbaar, liefdevol en respectvol, zorgzaam, begripvol en behulpzaam. Een 'vaste' partner ook, om **'plezier en zorgen te delen'**, zoals een respondent zegt. Een vaste partner wordt ook wel gelinkt aan meer kinderen.

Ik had liever meer kinderen gehad, maar ben helaas te vroeg alleenstaande ouder geworden en dat tot op heden gebleven. Ik ben helaas niet bewust single. Een partner vinden zou het nog mooier maken (vrouw, 45 jaar, alleenstaande moeder met twee kinderen).

Ik had liever kinderen van dezelfde vaders gehad en dat ik een stabiele relatie had. Dan had ik zeker meer kinderen gehad (vrouw, 31 jaar, alleenstaande moeder met één kind).

Ik had liever samengewoond met een partner (n = 30).

Een aantal ouders verwijzen expliciet naar het 'willen samenwonen' met een (nieuwe) partner, soms omwille van het 'niet alleen willen zijn' of het niet 'alleen willen instaan voor bijvoorbeeld de financiën of de opvoeding', maar ook omwille van wat men 'gezinsbeleving' of 'gezinsgevoel' noemt.

Ik had liever al kunnen samenwonen met mijn huidige partner. Ik mis soms het gezinsgevoel, sinds ik gescheiden ben (vrouw, 52 jaar, in een LAT-relatie, twee kinderen).

Ik had liever na mijn echtscheiding een nieuwe stabiele partnerrelatie om de gezinsbeleving te herstellen. Ik voedde beide kinderen alleen op. Een weekend op twee weken verbleven ze bij de papa. Dat is ok. Sedert

enkele jaren verblijft mijn oudste dochter bij de papa wegens schoolkeuze, dus ik heb nog één dochter thuis wonen. Het voelt minder aan als een gezin, met twee (vrouw, 45 jaar, alleenstaande moeder met twee kinderen).

Ik had liever een (beter) 'gedeeld' ouderschap (n = 18).

Ouders, zowel mannen als vrouwen, spreken hier over de 'verantwoordelijkheid' van de andere ouder die niet of onvoldoende opgenomen wordt. Dit kan zich voordoen zowel binnen de huidige relatie, maar stelt zich meestal ten aanzien van een vorige partner. Andere gebruikte termen dan 'verantwoordelijkheid' zijn: 'een echte vader/moeder', en ook verwijzingen naar het 'delen' van de opvoeding: 'samen opvoeden', liever 'niet alleen opvoeden', 'liever meer hulp' en 'meer aanwezig zijn'.

Ik had liever een vrouw gehad die haar verantwoordelijkheid neemt ten aanzien van haar eigen kinderen (man, 50 jaar, alleenstaande vader met drie kinderen).

Ik had liever gehad dat ze (de kinderen) hun papa meer zagen en een betere band met hem hadden. Dat had beter geweest voor de kinderen en ik had dan ook meer tijd voor mezelf gehad (vrouw, 47 jaar, alleenstaande moeder met drie kinderen).

Het is een oncomfortabel gevoel 'alleen' de kinderen te moeten opvoeden terwijl de vader zich volop kan ontplooiën, op reis kan gaan en zich fysiek van niets aantrekt! Hij geeft alleen commentaar en speelt de suikerpapa (vrouw, 55 jaar, alleenstaande moeder met twee kinderen).

Ik had liever niet alleen vier kinderen op te voeden, en dit te combineren met een drukke en verantwoordelijke job. Ik ben heel erg blij met al mijn kinderen en heb hier ook heel bewust voor gekozen. Ik koos er echter niet voor er in mijn eentje voor hen te zijn (vrouw, 45 jaar, alleenstaande moeder met vier kinderen).

Ik wil liever een 'normaal' gezin (n = 12).

Een aantal keer wordt expliciet gerefereerd aan een 'normaal' gezin, soms ook beschouwd als een 'compleet of volledig' gezin, een traditioneel gezin, een 'echt' gezin of een standaard gezin. Er wordt dan ook omschreven wat men bedoelt: twee ouders en (twee) kinderen. Dat blijkt 'het ideale gezinstype' te zijn.

Ik had liever een traditioneel gezin aangehouden, samen met mijn ex-partner, de vader van mijn kinderen. Onze maatschappij is hier ook nog sterk op gericht. Ik heb nog geregeld het gevoel van falen tegenover mijn kinderen (vrouw, 36 jaar, alleenstaande moeder met twee kinderen).

Ik had liever een 'volledig' gezin: met partner en twee kinderen. Maar ik ben toch blij dat ik een zoontje heb (vrouw, 41 jaar, alleenstaande moeder met één kind).

Eén ouder formuleert uitdrukkelijk de mogelijkheden die een dergelijke gezinsconstellatie biedt, ook hier komen de eerdere vermelde emotionele en financiële argumenten naar boven, alsook de steun bij de opvoeding.

Ik had liever een gezin waarin mijn kind twee ouders had. Dit geeft meer ruimte en toekomstplannen, vooral financieel. Daarnaast is het ook fijn als je opvoedingsproblemen kan bespreken met iemand of om bevestiging te krijgen. Ook naar mezelf toe zouden er meer kansen zijn: opleiding, werk, vrije tijd (vrouw, 32 jaar, alleenstaande moeder met één kind).

8.2 OVER DE KINDEREN

Ik had liever meer kinderen gehad (n = 116).

Op het moment van de bevraging bevonden veel gezinnen zich nog volop in de fase van gezinsvorming en het is, gezien de eerdere vragen naar kinderwens, ook niet verwonderlijk dat de kinderwens ook in deze vraag aan de orde is. Ouders geven veelvuldig aan nog een kind te willen;

Ik had liever nog een kindje gehad, daar beginnen we binnenkort aan (vrouw, 24 jaar, gehuwd met één kind).

of liever meer kinderen te hebben gehad.

Ik had graag meer kinderen gehad. Maar heb me hierbij neergelegd. Ik ben nu wel gelukkig in mijn gezinssituatie en heb een zalige dochter en toppartner (vrouw, 43 jaar, gehuwd, één kind).

Genoemde redenen voor het niet hebben kunnen realiseren van de kinderwens zijn er legio: vruchtbaarheidsproblemen en gezondheidsredenen, het ontbreken van een partner, een te drukke combinatie gezin en werk, familiale omstandigheden, een te groot leeftijdsverschil met de andere kinderen of een combinatie van meerdere van deze redenen (zie ook eerder).

We hadden eigenlijk gedacht nog een derde kind te krijgen. Dit is er niet gekomen door een moeilijke bevalling en het verlies van mijn moeder in die periode (vrouw, 34 jaar, gehuwd met twee kinderen).

Ik had liever drie kinderen gehad, maar zo is het goed. Er waren moeilijkheden bij de geboorte van de oudste en we werden al voor gek verklaard dat we gingen voor een tweede kind. We wilden het lot niet tarten met een derde (vrouw, 46 jaar, gehuwd met twee kinderen).

Ik had liever meer kinderen gehad maar ben helaas te vroeg alleenstaande ouder geworden en dan tot op heden gebleven. Helaas niet bewust single, een partner vinden zou het nog mooier maken (vrouw, 45 jaar, alleenstaande moeder met twee kinderen).

Ik had liever een groter gezin (drie kinderen of meer), maar dat is niet haalbaar gezien mijn partner en ik beiden in ploegen werken, we onregelmatige uren hebben en we praktisch geen familie meer hebben voor de opvang. Betaalde opvang is geen optie (te regelmatig, frequent) (vrouw, 39 jaar, ongehuwd koppel met twee kinderen).

En er is het gevoel van 'gemis', nog niet volledig te zijn.

Ik had liever nog een kindje bij, het voelt aan alsof er nog iets mist momenteel (vrouw, 25 jaar, ongehuwd koppel met één kind).

Ik had liever nog een derde kind gehad. Dat maakte ons gezin 'compleet' (vrouw, 45 jaar, gehuwd, twee kinderen).

Dit verlangen naar een 'compleet' of 'volledig' gezin, dat we eerder al bespraken bij wensen en verzoeken met betrekking tot de partner, kan zich ook enkel ten aanzien van de kinderen stellen.

Ik had liever al een 'volledig' gezin met twee kindjes gehad, maar ik en al zo gelukkig met ons ene meisje (vrouw, 28 jaar, gehuwd met één kind).

Ik had liever (nog) een kind van een specifiek geslacht (n = 31).

Veel ouders hadden graag (nog) een kind met een specifiek geslacht gehad, vaak omdat ze van beide geslachten een kind willen, of net omwille van de match met het eerste kind. Het is niet altijd duidelijk of men om deze wens te kunnen realiseren nog een 'extra' kind zou willen. Opvallend is wel dat de wens om (nog) een kind van een specifiek geslacht te hebben lang niet altijd, maar vaak, bij wijze van spreken, 'schoorvoetend' wordt toegegeven: 'Misschien nog een dochter ...' en dat men dan aangeeft best tevreden te zijn met het huidige geslacht van de kinderen of zoals hieronder:

Ik had liever ... eigenlijk niets. Twee jongens, zoals nu, was mijn droom. Heel af en toe dacht ik aan een derde kind, een meisje. Maar met de liefjes van de jongens, komen er al meisjes binnen. Het is goed zo (vrouw, 58 jaar, gehuwd met twee kinderen).

Indien het kan had ik graag een dochter gehad, doch ik ben heel blij met mijn twee zonen. Enkel als ik denk aan later, is een dochter misschien iemand die meer naar huis komt, die meer doet met de moeder ... (vrouw, 41 jaar, gehuwd met twee kinderen).

Met een dochter erbij ging het 10 op 10 zijn, maar een 9 is ook prima, want mijn jongens maken mij heel blij (vrouw, 33 jaar, gehuwd met drie kinderen).

Ik had liever minder kinderen of geen kinderen gehad (n = 8).

Minder frequent, maar er zijn ook ouders die aangeven dat ze liever minder kinderen hadden gehad: om financiële redenen, omdat men eigenlijk nog wilde studeren, om praktische redenen of om maatschappelijke redenen (overbevolking en milieu). Twee respondenten gaven aan liever geen kinderen te hebben gehad.

Ik had liever een inwonende partner en één kindje minder, maar ik kan ze niet missen. Waarom? Het is financieel veel minder zwaar. De maatschappij is afgesteld op een gezin met twee kinderen, bijvoorbeeld kortingen: één ouder – één kind gratis (vrouw, 44 jaar, alleenstaande moeder met drie kinderen).

Als ik geweten had hoe duur het leven in euro's zou worden, dan was ik bij twee kinderen gestopt! (vrouw, 60 jaar, gehuwd met twee kinderen).

Ik had liever kinderen op jongere leeftijd gehad of liever sneller na elkaar gehad.

De timing waarop men kinderen kreeg bleek voor een aantal ouders voor verbetering vatbaar, hetzij op jongere leeftijd (n = 16), hetzij sneller na elkaar (n = 11). De gebrekkige timing wordt ook gelinkt aan het niet volledig hebben kunnen realiseren van de kinderwens.

Ik had liever iets minder tijd (jaren) tussen de geboortes van de kinderen gehad. Het verschil tussen de oudste en de jongste (zeven jaar), laat zich regelmatig voelen. Bij de keuze van (culturele) activiteiten is een consensus soms moeilijk (vrouw, 42 jaar, gehuwd met drie kinderen).

Ik had liever mijn kinderen korter op elkaar volgend en dan had ik waarschijnlijk drie kinderen gehad, maar dit is nu zoals het liep en dat is ook goed (vrouw, 40 jaar, gehuwd met twee kinderen).

Ik had liever geen overleden/gehandicapt kind gehad of een kind in een voorziening.

Ouders geven mee dat ze liever hadden dat hun kind niet was overleden (n = 14) dat hun kind(eren) geen beperking hadden (n = 5) of dat hun kind niet in de jeugdhulp werd opgevangen (n = 1).

Ik had liever al mijn kinderen met mijn huidige partner gehad (n = 6) of nog een kind met mijn huidige partner gehad (n = 2).

Een aantal ouders drukken de wens uit dat ze al hun kinderen hadden gekregen met de huidige partner, doorgaans omwille van de omgangsregeling voor de kinderen, of de complexere realiteit om in een (nieuw) samengesteld gezin te leven.

Ik had liever gehad dat [naam kind] van mijn huidige partner was. Zo hoefde hij niet meer naar zijn papa wat nu sporadisch eens gebeurt: een dag om de twee weken of een dag om de maand (vrouw, 31 jaar, nieuw gehuwd, nieuw samengesteld gezin met drie kinderen).

Ik had liever dat alle kinderen van mijn huidige partner en mezelf waren. Samengesteld gezin = veel compromissen sluiten (man, 44 jaar, ongehuwd, nieuw samengesteld gezin met vier kinderen).

Ik had liever dat de kinderen van mijn huidige partner waren. Nu is er steeds nog een partij waar rekening mee gehouden moet worden en die medezeggenschap heeft in de opvoeding van de kinderen (vrouw, 43 jaar, gehuwd, nieuw samengesteld gezin met twee kinderen).

Ik had liever kinderen gehad van mijn partner en mezelf. Stiefkinderen waren al wat ouder toen ik erbij kwam. Dat zorgt voor spanning tussen mij en mijn partner en veel frustraties rond opvoeding (vrouw, 33 jaar, ongehuwd koppel, nieuw samengesteld gezin, 2 kinderen).

Ik had liever 'eigen' kinderen gehad of ik had liever dat mijn stiefkind mijn eigen kind was (n = 5).

Ouders hebben ook wensen die eerder betrekking hebben op de soort kinderen die ze graag hadden gehad. Zo zijn er enkele die liever ook 'eigen' kinderen hadden gehad. Sommigen van deze ouders hebben dit opgevangen door het zorgen voor pleegkinderen. Vier ouders stellen dat ze liever hadden gehad dat hun stiefkinderen hun eigen kinderen waren om twee verschillende redenen:

Ik had liever gehad dat mijn stiefdochter mijn eigen dochter was omdat ik ze beschouw als mijn eigen dochter (man, 27 jaar, ongehuwd koppel, nieuw samengesteld gezin met één kind).

Ik had liever mijn stiefdochter als mijn eigen dochter gehad. Dan had ik misschien meer aan haar te zeggen dan nu, want je bent 'maar' de stiefvader (man, 43 jaar, gehuwd, nieuw samengesteld gezin, twee kinderen).

Ik had liever meer contact gehad met bepaalde kinderen (stiefkind, kinderen uit vorige relatie) of een betere omgangsregeling gehad (n = 31).

Ouders vermelden hier dat ze liever meer contact hadden met kinderen uit een vorige relatie, dat ze ook meer contact willen met stiefkinderen, zelfs willen samenwonen met de stiefkinderen (zie ook eerder) en dat ze de omgangsregeling voor verbetering vatbaar achten.

Ik had liever mijn oudste dochter wat meer bij mij gehad, de band is aan het verwateren (vrouw, 42 jaar, ongehuwd, drie kinderen).

Ik had liever wat meer contact gehad met de kinderen uit mijn vorige huwelijk (man, 56 jaar, gehuwd met één kind).

Ik had liever gezien dat mijn stiefkind (stiefzoon) vaker bij ons kon zijn (vrouw, 39 jaar, ongehuwd koppel, nieuw samengesteld gezin met drie kinderen).

Wat de omgangsregeling betreft: deze wordt regelmatig in vraag gesteld, men is er niet tevreden mee en men wilt de kinderen meer (vaak permanent) bij zichzelf.

Ik had graag alle vier de kinderen bij ons, geen week-om-week regeling (vrouw, 37 jaar, gehuwd, nieuw samengesteld gezin met drie kinderen).

Ik had liever de kinderen tien dagen bij mij gehad en om de veertien dagen een weekend bij de papa (vrouw, 44 jaar, ongehuwd koppel, nieuw samengesteld gezin met vier kinderen).

Maar men betreurt ook de negatieve effecten van co-ouderschap op de kinderen.

Ik had liever, wanneer de twee oudste kinderen klein waren, geen co-ouderschap gehad: het was niet goed voor de kinderen (vrouw, 47 jaar, gehuwd, nieuw samengesteld gezin met vier kinderen).

Ik had liever dat mijn dochter altijd bij ons was. Om het weekend is ze bij haar vader en dit brengt telkens een grote storing en verwarring te weeg (vrouw, 27 jaar, gehuwd, nieuw samengesteld gezin met twee kinderen).

De biologische moeder van mijn kinderen zorgt voor veel problemen en stress. Zowel voor mijn nieuwe partner als voor mij en voor de kinderen is dit een wederkerend probleem. Ondanks de uitdrukkelijk wens van de kinderen geeft de rechtbank de toelating aan de moeder om de kinderen regelmatig mee te nemen voor vakanties of weekends (man, 36 jaar, gehuwd, nieuw samengesteld gezin met twee kinderen).

Ik had liever betere gezinsrelaties (n = 6).

Dit wordt het vaakst genoemd in het kader van (nieuw) samengestelde gezinnen. Het samenleven met gezinsleden uit andere gezinnen van oorsprong blijkt voor meer spanningen en wrijvingen te zorgen.

Samenleven met een stiefkind is niet makkelijk (vrouw, 40 jaar, ongehuwd koppel, nieuw samengesteld gezin met twee kinderen)

Ik had liever een betere verstandhouding tussen mijn partner en mijn kinderen en dat de kinderen onderling beter overeen zouden komen (vrouw, 44 jaar, ongehuwd koppel, nieuw samengesteld gezin met twee kinderen).

Ik had liever meer verdraagzaamheid en openheid van mijn partner tegenover mijn kinderen uit een vorig relatie (man, 55 jaar, ongehuwd koppel, nieuw samengesteld gezin met twee kinderen).

9 SAMENVATTING EN BESLUIT

In 2016 rolden we een schriftelijke enquête uit bij gezinnen met minstens één kind jonger dan 25 jaar in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (alleen de Nederlandstaligen). In deze gezinsenquête peilden we, anders dan in voorgaand onderzoek bij gezinnen waar veelal aan de hand van opgelegde criteria bepaald werd wie wel of niet tot het gezin behoort, naar hoe het gezin er uit ziet volgens de respondenten zelf (subjectieve gezinssamenstelling). We hanteerden hiervoor de volgende vraag: *'Wie behoort – volgens u – tot uw gezin?'* Liefst 96,8% van de respondenten met een kind jonger dan 25 jaar vermeldt enkel de partner en/of één of meerdere kinderen. Respondenten die één of meerdere anderen (kleinkinderen, schoonkinderen, (schoon)broers of -zussen, (schoon)ouders en andere verwant of niet-verwanten) tot hun gezin rekenen vormen een uitzondering (3,2%). Meergeneratiefamilies, gezinnen met meer dan twee generaties, maken 1,8% uit van alle gezinnen. We besluiten hieruit dat wie men als zijn of haar gezinslid beschouwt, anno 2016, beperkt blijft tot partner en kinderen, het zogenaamde kerngezin. Een kleine nuance bij deze vaststelling: 1,1% van de respondenten zegt een partner te hebben die weliswaar bij het gezin hoort, maar dat deze partner niet (of niet voltijds) in het gezin verblijft.

Gemiddeld genomen sommen de respondenten (zichzelf inbegrepen) 3,9 gezinsleden op. 7,9% van de gezinnen telt twee gezinsleden; 29,1% telt drie gezinsleden; 39,5% van de gezinnen telt vier gezinsleden. Bijna één op vier (23,7%) van de gezinnen telt meer dan vier gezinsleden.

62,8% van de gezinnen in de gezinsenquête is – volgens wat respondenten zelf aangeven – een gehuwd koppel, 19,8% is een ongehuwd koppel, 17,4% betreft een éénoudergezin. Dit komt overeen met wat we weten uit het Rijksregister. Niet onbelangrijk, vrouwen zijn vaker alleenstaande ouder dan mannen (25,3% tegenover 7,5%) of anders gezegd vier/vijfde of 80,7% van de alleenstaande ouders is een vrouw, 19,3% is man. Ongehuwde koppels zien we voornamelijk bij de jongere respondenten (37,6% van de respondenten die een ongehuwd koppel vormt is jonger dan 35 jaar) en alleenstaande ouders zien we vaker bij de oudere respondenten, van 9% bij de respondenten jonger dan 35 jaar tot 27% bij de 55-jarigen en ouder. Van de 17,4% alleenstaande ouders geeft trouwens één op vijf (19,6%) aan wel een partner te hebben (die niet tot het gezin behoort en dan ook niet inwoont).

We wilden – met het oog op een doeltreffend gezinsbeleid – aan de hand van de gezinsenquête ook weten hoe vaak het voorkomt dat het Rijksregister niet het gezin 'vat' zoals de gezinnen het zelf voor ogen hebben. Uit de gezinsenquête blijkt dat er voor 96,4% van de gezinnen een match is tussen het gezinstype op basis van wat de gezinnen zelf als hun gezin beschouwen en wat het Rijksregister aangeeft. Dit betekent ook dat het gezinstype naar partnerschap (gehuwd koppel, ongehuwd koppel of alleenstaande ouder) zoals het in het Rijksregister wordt geregistreerd, voor 3,6% van de gezinnen niet strookt met hoe de respondenten het zelf zien. Er zijn verschillende redenen voor de mismatch. Zo zijn er respondenten die net gehuwd zijn. Dit was dan op het moment van steekproeftrekking nog niet geregistreerd in het Rijksregister. Er zijn respondenten wiens (gehuwde) partner officieel elders verblijft, bijvoorbeeld in het buitenland omwille van het werk. Er zijn ook respondenten wiens partner niet 'officieel' in Vlaanderen (of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) verblijft. Er

zijn bijvoorbeeld ook alleenstaande respondenten (volgens het Rijksregister) die een LAT-relatie hebben en de partner toch als lid van het gezin beschouwen. Soms woont de ex-partner nog 'officieel' op hetzelfde adres (en staat men in de bevolkingsregisters van het Rijksregister nog geregistreerd als gehuwd).

De verdeling van gezinnen naar het aantal kinderen en naar leeftijd van het jongste kind in de gezinsenquête komt overeen met wat we weten uit de bevolkingsregisters. Bijna een derde van de gezinnen (30,2%) heeft één kind; 45,1% van de gezinnen heeft twee kinderen; 17,1% heeft drie kinderen en 6,6% heeft vier of meer kinderen die tot het gezin behoren. 22,7% van de respondenten heeft een kind van 0 - 2 jaar oud; 13,2% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 3 - 5 jaar; 22,4% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 6 - 11 jaar; 19,3% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 12 - 17 jaar; en 21,9% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 18 - 24 jaar. 0,5% heeft een jongste kind van 25 jaar of ouder in het gezin. Dit betreft onder andere gezinnen die een kleinkind jonger dan 25 jaar in het gezin hebben.

Met de gezinsenquête kunnen we voor het eerst sinds lang in Vlaanderen ook een cijfer plakken op het aandeel (nieuw) samengestelde gezinnen. We vroegen immers voor elk kind dat volgens de respondent tot zijn of haar gezin behoort uit welke relatie dit kind stamt. 23,3% van de respondenten heeft in het gezin één of meerdere kinderen uit een vorige relatie. 3,4% van de respondenten heeft minstens één kind in het gezin waarvan ze aangeven dat ze geen relatie hadden met de andere ouder, en 6,3% van de respondenten geeft aan dat er één of meerdere stiefkinderen tot het gezin behoren. Wanneer we deze informatie over de afstammingsrelatie van de kinderen combineren blijkt dat 71,2% van de gezinnen een intact gezin is, m.a.w. alle kinderen zijn eigen kinderen uit de huidige partnerrelatie. Eén op tien of 10,7% van de gezinnen is een (nieuw) samengesteld gezin. De overige gezinnen zijn alleenstaande ouders. Opvallend is dat het percentage (nieuw) samengestelde gezinnen relatief weinig varieert over verschillende achtergrondkenmerken van de respondent (geslacht, leeftijd, opleiding en dergelijke meer), en dus een constante lijkt voor alle gezinnen. Een uitzondering vormt het wel of niet huwen: het aandeel ongehuwde koppels dat een (nieuw) samengesteld gezin vormt is beduidend hoger (27,9%) dan het aandeel gehuwde koppels dat een (nieuw) samengesteld gezin vormt (8,4%). In een (nieuw) samengesteld gezin kiest men dus minder vaak voor een huwelijk.

Het gezinsgevoel (of wie volgens de respondenten tot het gezin behoort) overstijgt domicilie en feitelijke verblijfplaats. 9% van de respondenten gaf voor één of meerdere gezinsleden op dat dit gezinslid zijn of haar domicilie elders heeft. Met andere woorden, bijna één gezin op tien heeft één of meerdere gezinsleden waarvan ze vinden dat deze tot het gezin behoren (subjectieve gezinssamenstelling), maar die hun wettelijke verblijfplaats elders hebben. Los van de wettelijke verblijfplaats kunnen gezinsleden ook (een deel van de tijd) elders wonen. Eén vijfde of 19,9% van de gezinnen heeft één of meerdere gezinsleden die een deel van de tijd elders verblijven. Soms is het de partner die feitelijk een deel van de tijd elders verblijft, maar vaak één of meerdere kinderen: 5,6% van de gezinnen heeft één of meerdere kinderen die één week op twee elders wonen (de week-om-week regeling); 13,9% van de gezinnen heeft één of meerdere kinderen die één of meer dagen in de week elders wonen. Beiden tezamen genomen heeft bijna één op vijf of 19,4% van de gezinnen één of meerdere kinderen die één of meerdere dagen per week elders wonen. Het merendeel van de gezinnen met kinderen met een tweede verblijfplaats heeft minstens één kind dat ook in het gezin van de andere ouder verblijft (43,3%) of op internaat of op kot zit (29,1%) of elders samenwoont met een partner (11,1%).

We vroegen niet alleen naar wie volgens de respondent tot het gezin behoort, maar ook naar overleden kinderen en (andere) kinderen die niet of niet meer tot het gezin behoren. Voor een aantal gezinnen is het hebben van kinderen onlosmakelijk verbonden met verdriet: 2,9% van de respondenten geeft immers aan één of meerdere kinderen te hebben gehad die doodgeboren zijn of later overleden zijn. Daarnaast geeft één op tien of 9,8% van de respondenten aan dat ze nog (andere) kinderen hebben die men niet of niet meer tot het gezin rekent. Dit kunnen zowel oudere kinderen zijn die het ouderlijk huis reeds verlieten, als jongere kinderen die na een relatiebreuk (al dan niet permanent) bij de andere ouder verblijven. 18,2% van deze kinderen was jonger dan

18 jaar op het moment dat het niet meer bij de respondent verbleef. Bijna één op twee van de kinderen die niet (meer) tot het gezin behoren was tussen 18 en 25 jaar op het moment dat het niet meer bij de respondent verbleef (48,8%) en 15,6% was ouder dan 25 jaar.

De gezinsenquête is een momentopname in het leven van vele gezinnen en verschillende gezinnen werden in verschillende levensfasen aangetroffen. Zo zijn er naast gezinnen wiens kinderen reeds het huis uit zijn, ook gezinnen die nog kinderen wensen. 3% van de respondenten verwachtte op het moment van bevraging een kind. Op de vraag of men nog kinderen wilt, antwoordt 9,2% 'ja'; 10,2% twijfelt nog of ze nog kinderen willen en de overige 80,6% geeft aan geen kinderen meer te willen. De meest frequent genoemde redenen om geen kinderen meer te willen, zijn: 'mijn kinderwens is vervuld' (64,8%), 'ik ben of voel me te oud' (34,5%), en 'mijn kinderen zijn nu te oud' (10,8%), maar toch ook wel voor één op de tien respondenten die geen kinderen meer willen: 'minder tijd voor mezelf en/of voor mijn relatie' (10,5%) en 'geen financiële ruimte meer' (11,6%).

Desondanks zien we dat het overgrote merendeel van de respondenten zeer tevreden is met de samenstelling van zijn of haar gezin: meer dan acht op de tien respondenten (86,8%) geeft een score van 8 of meer op 10. De helft van de respondenten geeft een 10. Iets meer mannen dan vrouwen geven een score van 8 of meer en de tevredenheid daalt met 10 procent met de toenemende leeftijd. We zien deze daling naarmate de leeftijd toeneemt vooral bij vrouwen (die vaker alleenstaande ouder zijn). Het gezinstype maakt een groot verschil: van de respondenten in een gehuwd koppel geeft 93,9% een score van 8 op 10 of meer, tegenover voor 85,3% van de respondenten in een ongehuwd koppel en slechts 62,6% van de alleenstaande ouders.

Respondenten konden in een open vraag ook aangeven welke zaken men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin. De vele wensen en verzuchtingen zijn moeilijk samen te vatten, dus we lichten er de meest frappante uit. Best wel wat respondenten die een relatiebreuk achter de rug hadden geven mee dat ze 'liever niet gescheiden' waren. Daarbij wijzen ze op de veeleer negatieve gevolgen van de scheiding, waaronder een toenemende complexiteit van het gezinsleven (het moeten rekening houden met een 'derde partij' (de ex-partner)). Ouders vermelden hier ook wel dat ze liever meer contact hadden met kinderen uit een vorige relatie, dat ze ook meer contact willen met stiefkinderen, zelfs willen samenwonen met de stiefkinderen en dat ze de omgangsregeling voor de kinderen voor verbetering vatbaar achten.

Verder valt 'het alleenstaande ouder' zijn mensen zwaar om dragen. De nood aan emotionele en financiële steun wordt vermeld, maar ook het kunnen 'delen' van de zorg en de opvoeding. Deze drie noden komen veelvuldig terug. Een aantal alleenstaande ouders verwijzen expliciet naar het 'willen samenwonen' met een (nieuwe) partner, soms omwille van het 'niet alleen willen zijn' of het niet 'alleen willen instaan voor bijvoorbeeld de financiën of de opvoeding', maar ook omwille van wat men 'gezinsbeleving' of 'gezinsgevoel' noemt. De verzuchting dat men liever alle kinderen met de huidige partner had gehad (en dus niet met de ex-partner) komt ook regelmatig terug. Een aantal keer wordt expliciet toegelicht liever een 'normaal' gezin te willen, soms ook beschouwd als een 'volledig' gezin, een traditioneel gezin, een 'echt' gezin of een 'standaard' gezin. Er wordt dan ook omschreven wat men bedoelt: twee ouders en (twee) kinderen.

Het streven naar (opnieuw) een 'normaal' gezin wordt niet alleen vermeld door respondenten met een relatiebreuk achter de rug, maar ook door respondenten die nog kinderen wensen of toch graag nog een kind hadden gehad. Men geeft immers veelvuldig aan nog een kind met een specifiek geslacht te willen (of graag gehad te hebben), vaak omdat ouders van beide geslachten een kind willen, of net omwille van de match met het eerste kind.

We sluiten deze bijdrage af met de vaststelling dat gezinnen in Vlaanderen het kerngezin als romantisch ideaaltype uit lang vervlogen tijden (de jaren vijftig, en we negeren de in die periode geldende sterk verschillende genderrollen voor mannen en vrouwen), met twee ouders en (bij voorkeur twee) kinderen de dag

van vandaag als ideaal lijken voorop te stellen. Wanneer men er initieel niet in slaagt dit te realiseren, blijkt dit tweeoudergezin ook na een relatiebreuk voor veel gezinnen nog steeds een na te streven doel te zijn. We zien in de wensen en verzuchtingen over wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin dat men, na een relatiebreuk, – zo goed als mogelijk – dit ideaal opnieuw wilt bereiken. Een (nieuw) samengesteld gezin is dan een ‘second best’. Met deze info voorhanden, moeten we toch de stelling nuanceren dat gezinnen qua gezinsvorm steeds meer zullen gaan diversifiëren. De diversiteit aan gezinsvormen is, althans wat het gezinsgevoel betreft of wat men als zijn of haar gezin definieert, misschien wel meer een kwestie van diversiteit ‘binnen’ het tweeoudergezin. Aan het toenemend aantal ongehuwd samenwonende koppels zien we dat de notie huwelijk dan wel veel terrein verliest, maar het ‘normale’ gezin met een partner en (twee) kinderen blijft voor de meeste respondenten een na te streven doel. Het kerngezin lijkt dus, ook wanneer gezinnen zelf kijken naar hun gezin, nog altijd een toepasselijk concept te zijn om te kijken naar gezinnen. We moeten daarbij wel opmerken dat het gangbare criterium om dit kerngezin te definiëren (domicilie) niet langer valide is. Eén op de tien respondenten geeft immers aan dat er minstens één gezinslid is (doorgaans een kind) wiens wettelijke verblijfplaats elders is.

10 REFERENTIES

- Audenaert, V. & Stuyck, K. (2018). *Gezinsenquête 2016: Wie nam deel aan de gezinsenquête?* www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. & Stuyck, K. (2018) *Gezinsenquête 2016: Methodologisch Rapport*. www.gezinsenquête.be
- Beck-Gernsheim, E. (2002). *Reinventing the Family. In search of new lifestyles*. Polity Press/Blackwell Publishers, Oxford.
- Lodewijckx, E. (2014). *Meest voorkomende leefvorm in Vlaanderen is gezin met kinderen*. Brussel, Studiedienst van de Vlaamse Regering.
- Lodewijckx, E., Deboosere, P. (2011). *Households and families: Stability and fast developments go hand in hand*. GGP Belgium Paper Series 6.
- Lodewijckx, E., Luyten, D. (2016). Vijftig jaar evolutie van huishoudens in Vlaanderen. In: Luyten, D., Van Crombrugge, H., Emmery, K. (red.) (2016). *Het gezin in Vlaanderen 2.0. Over het eigene van gezinnen en gezinsbeleid*. Garant, Antwerpen/Apeldoorn.
- Luyten, D. (2016). *Bemoeien met gezinnen. Inleiding tot het gezinsbeleid in Vlaanderen*. Garant, Antwerpen/Apeldoorn.
- Luyten, D., Emmery, K., Pasteels, I., Geldof, D. (2015). *De sleutel past niet meer op elke deur. Dynamische gezinnen en flexibel wonen*. Garant, Antwerpen/Apeldoorn.
- Pasteels, I. & Emmery, K. (2018) *Gezinsenquête 2016: Partnerrelaties in gezinnen. Gezinnen over single zijn en LAT-relaties, over gehuwd, wettelijk of feitelijk samenwonen en over vorige partnerrelaties*. www.gezinsenquête.be
- Petit, S., Casman, M.T. (2008) Gebruik van PSBH-gegevens om een beter beeld te krijgen van nieuw samengestelde gezinnen in België. Bijlage 3. In: KBS (2008). *Het kind in een nieuw samengesteld gezin*.
- Schaafsma, P. (2017). *“Het blijft toch familie”*. *Nadenken over wat eigen is aan het gezin vanuit perspectief van de familieband*. In: Luyten, D., Van Crombrugge, H. & Emmery, K. (red.) *Het gezin in Vlaanderen 2.0. Over het eigene van gezinnen en gezinsbeleid*. Garant, Antwerpen/ Apeldoorn

Bronvermelding:

De gezinsenquête is eigendom van de Vlaamse overheid. Bij gebruik van informatie uit deze bijdrage moet de volgende bronvermelding worden opgenomen: 'Audenaert, V. (2018). Gezinsenquête 2016: De samenstelling van het gezin. Gezinnen in Vlaanderen over hoe het gezin er uit ziet, wie bij het gezin hoort, waar gezinsleden wonen, over hun kindwens en wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin. www.gezinsenquête.be'.

